

**URZĄD STATYSTYCZNY
W WARSZAWIE**

Powszechny Spis Rolny 2010

RAPORT Z WYNIKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa 2011

WYDAWCA

Urząd Statystyczny w Warszawie
ul. 1 Sierpnia 21, 02-134 Warszawa
tel. 22 464 23 12, faks 22 846 76 67
e-mail: SekretariatUSWAW@stat.gov.pl

OPRACOWANIE PUBLIKACJI

Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych

pod kierunkiem Agnieszki Ajdyn

Grupa w składzie:

Hanna Murawska
Dorota Sułkowska
Iwona Cieciora
Grzegorz Stępień

Graficzne wykonanie wykresów

Daniel Koźmiński

Projekt okładki

Lidia Motrenko-Makuch

ISBN 978-83-89628-97-8

Publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl/warsz>

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu pierwsze opracowanie dla województwa mazowieckiego, zawierające podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego według stanu na dzień 30 czerwca 2010 roku. Spis został przeprowadzony w dniach 1 września–31 października 2010 r.

PSR 2010 był pierwszym spisem przeprowadzonym po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, pierwszym badaniem powszechnym zrealizowanym przy użyciu formularza elektronicznego oraz wykorzystującym w szerokim zakresie źródła administracyjne. Oprócz wywiadów przeprowadzanych przez rachmistrzów spisowych z wykorzystaniem urządzeń typu hand-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano dwie nowe metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAIL).

Szeroki zakres informacji zebranych w badaniu pozwala na ocenę sytuacji polskiego rolnictwa, na które znacząco wpłynęło przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz objęcie polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną.

Publikacja „Powszechny Spis Rolny 2010 – Raport z wyników województwa mazowieckiego” zawiera wstępne informacje z zakresu większości tematów będących przedmiotem badania w spisie. W opracowaniu uwzględniono zmiany, jakie miały miejsce od poprzedniego spisu rolnego przeprowadzonego w 2002 roku. Raport obejmuje część analityczną oraz część tabelaryczną w formie aneksu, w których przedstawione zostały zagadnienia z następujących obszarów tematycznych:

- ✓ gospodarstwa rolne, w tym gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą,
- ✓ użytkowanie gruntów i powierzchnia zasiewów,
- ✓ zwierzęta gospodarskie,
- ✓ ciągniki i maszyny rolnicze,
- ✓ pracujący w gospodarstwach rolnych.

Część analityczną kończy prezentacja województwa mazowieckiego na tle kraju w ramach wyżej wymienionych tematów, a w części tabelarycznej dodatkowo zamieszczono tablicę umożliwiającą porównanie 16 województw w zakresie wybranych zagadnień z takich obszarów tematycznych, jak: gospodarstwa rolne, użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i zwierzęta gospodarskie.

Kolejną publikacją tematyczną będzie „Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim”, której wydanie zaplanowane jest na czerwiec 2012 roku. Publikacje pospisowe dostępne będą w wersji elektronicznej na stronie internetowej Urzędu (<http://www.stat.gov.pl/warsz>).

Oddając do rąk Państwa raport z wynikami spisu poświęcony województwu mazowieckiemu składam serdeczne podziękowania Wszystkim, którzy przyczynili się do przygotowania i przeprowadzenia spisu, jak również opracowania jego wyników.

*Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Warszawie*

Zofia Kozłowska

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	7
OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH	20

CZĘŚĆ ANALITYCZNA

Uwagi ogólne.....	21
Gospodarstwa rolne.....	25
Użytkowanie gruntów.....	28
Powierzchnia zasiewów.....	31
Zwierzęta gospodarskie.....	33
Ciągniki i maszyny rolnicze.....	38
Pracujący w gospodarstwach rolnych.....	42
Województwo mazowieckie na tle kraju.....	49

Tabl. Str.

Tablice

Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	1	25
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	2	26
Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.....	3	28
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.....	4	30
Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010.....	5	31
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych w latach 2002 i 2010.....	6	37
Obsada zwierząt gospodarskich na 1 gospodarstwo rolne w latach 2002 i 2010.....	7	38
Ciągniki i maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010.....	8	39
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w 2010 r.	9	43
Nakłady pracy w ciągu roku w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.....	10	46
Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r.	11	50

Wykresy

Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	1	27
Liczba gospodarstw rolnych, powierzchnia użytków rolnych oraz przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie według grup obszarowych w 2010 r.	2	29
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2010 r.	3	30
Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów w latach 2002 i 2010	4	32
Struktura powierzchni zasiewów ogółem oraz wybranych grup ziemiopłodów według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	5	33
Zwierzęta gospodarskie w latach 2002 i 2010	6	34
Struktura stada bydła w latach 2002 i 2010.....	7	35
Struktura stada trzody chlewnej w latach 2002 i 2010.....	8	36
Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010...	9	40
Liczba gospodarstw rolnych i ciągników oraz liczba ciągników na 1 gospodarstwo według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	10	40
Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	11	45
Struktura gospodarstw rolnych oraz poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	12	47
Struktura nakładów pracy według kategorii pracujących w ciągu roku w gospodarstwach indywidualnych w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	13	47
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	14	48
Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci w 2010 r.	15	49

CZĘŚĆ TABELARYCZNA

Gospodarstwa rolne i użytkowanie gruntów według województw w latach 2002 i 2010	1	56
Powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich według województw w latach 2002 i 2010	2	57
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników w latach 2002 i 2010.....	3	58
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010.....	4	59
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010.....	5	60
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010.....	6	61
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	7	62
Powierzchnia zasiewów według użytkowników w latach 2002 i 2010	8	63
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	9	64
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników w latach 2002 i 2010.....	10	65
Zwierzęta gospodarskie w sztukach dużych (SD) według użytkowników w 2010 r.	11	66
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	12	67
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010	13	68
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	14	69
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych.....	15	70
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	16	71
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	17	72

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) **o godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym;
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126, poz. 1040), zwana dalej Ustawą;
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 jest pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 wynikała ponadto z konieczności:

- ✓ zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- ✓ analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002–2010,
- ✓ wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),

- ✓ popisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Wyniki spisu dotychczas przedstawiono w publikacji pt. „Powszechny Spis Rolny 2010 – Raport z wyników”, wydanej przez Główny Urząd Statystyczny. Opracowanie to zawiera dane zarówno na poziomie ogólnokrajowym, jak i według województw. Kolejne publikacje krajowe prezentujące wyniki spisu ukażą się pod następującymi tytułami:

1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów,
2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej,
3. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze,
4. Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej,
5. Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie,
6. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych,
7. Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

Ponadto przewidziano, że każdy z 16 urzędów statystycznych, obok Raportu, wyda publikację pt. „Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie...”.

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdą się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w Bazie Danych Lokalnych będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

- I. Badanie pełne w gospodarstwach rolnych:
 1. Osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
 - a) co najmniej 1 ha,
 - b) poniżej 1 ha:

- spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoniu, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),
- dodatkowo na potrzeby krajowe – prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2. Osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

II. Badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b).

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozostałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis został przeprowadzony z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- ✓ samospis internetowy (metoda CAII),
- ✓ wywiad telefoniczny wspomagany programem komputerowym (metoda CATI),
- ✓ wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów
2. Działalność gospodarcza
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
4. Powierzchnia zasiewów i inna
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
7. Zużycie nawozów
8. Aktywność ekonomiczna
9. Metody produkcji rolnej

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha, które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin, tj. $v(\hat{y}) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy. W efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha. Gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), chów i hodowlę pszczół oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych produktów rolnych (surowców), samozaopatrzenia i dopłat do produktów.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej – użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca

2007 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. z 2010 r., Nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami) – na którą składają się:

- łąki trwałe,
 - pastwiska trwałe,
 - sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
 - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
 - grunty ugorowane,
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia **dobrej kultury rolnej**, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone – przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nie obsiane lub nie obsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew

leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy m.in.: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na zielonkę, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i dla celów rekreacyjnych i sportowych. Do zwierząt gospodarskich zalicza się następujące gatunki: koniowate, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj.: kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczele oraz pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniela, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu). Należy jednak podkreślić, że ze względu na nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z 2002 i 2010 roku nie jest możliwa.

Zebrane dane dotyczą:

- w **gospodarstwach indywidualnych** – użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej,
- w **gospodarstwach osób prawnych** – wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w Gospodarce Narodowej (dane publikowane na bieżąco m.in. w Roczniku Statystycznym RP).

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej – do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono **osoby pracujące wyłącznie lub**

głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji. Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 roku, co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac, jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem – najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu

tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

***Pracownicy dorywczy** – to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.*

***Pomoc sąsiedzka** – to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.*

***Pracownicy kontraktowi** – to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.*

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” – **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**. Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych GUS poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Większość danych (powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, ciągniki i maszyny rolnicze, pracujący) prezentowana jest dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami, ogrody przydomowe i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0–1 ha, 1–2, 2–3, 3–5, 5–7, 7–10, 10–15, 15–20, 20–30, 30–50, 50–100, 100 ha i więcej.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0–1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $<0,00 - 1,00>$,
- „1–2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01 - 1,99)$.

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na sztuki przeliczeniowe duże (SD) wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1–2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0; krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20–50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniaki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,

- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

*
* *

Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku.

Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku.

Z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń ww. dane mogą nie sumować się na ogółem i na 100%.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (—) — zjawisko nie wystąpiło.

Zero (0,0) — zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Kropka (.) — zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.

Znak x — wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.

CZEŚĆ ANALITYCZNA

UWAGI OGÓLNE

W okresie pomiędzy dwoma spisami rolnymi przeprowadzonymi w 2002 i 2010 r. podstawowe znaczenie dla procesu przemian w rolnictwie polskim miały:

- przygotowywanie się tego działu gospodarki do akcesji i dostosowywanie krajowej polityki rolnej do standardów Unii Europejskiej (UE),
- realizacja przedakcesyjnych programów pomocowych (lata 2002–2004), a następnie wprowadzenie od 2004 r. narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej.

Działania te spowodowały m.in. zintensyfikowanie procesu specjalizacji i modernizacji w rolnictwie. Coraz więcej polskich gospodarstw rolnych jest w stanie efektywnie konkurować na rynku europejskim i światowym, a nierzadko osiąga lepsze rezultaty niż najbardziej nowoczesne podmioty z Europy Zachodniej. Z drugiej strony wielu użytkowników ogranicza produkcję rolniczą czy wręcz rezygnuje z jej prowadzenia. Działalność rolnicza coraz częściej sprowadza się do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej, a grunty rolne wykorzystane są na cele nierolnicze (w tym rekreacyjne) czy też jako lokata kapitału.

Należy również pamiętać, że rolnictwo podlega zmianom związanym z biologicznym charakterem produkcji rolniczej, w tym wpływowi warunków atmosferycznych, często bardzo niekorzystnych i dynamicznych. W ostatnich latach na koniunkturę w rolnictwie światowym i krajowym wpłynęły rosnące wymagania jakościowe, zmieniające się nawyki żywieniowe ludzi oraz nowoczesne sposoby żywienia i utrzymania zwierząt gospodarskich, jak również poszukiwanie nowych źródeł energii.

Struktura polskich gospodarstw rolnych nadal pozostaje rozdrobniona, co może być oceniane jako zjawisko niekorzystne. Zasady Wspólnej Polityki Rolnej spowodowały odejście od traktowania gospodarstwa rolnego jedynie jako miejsca produkcji (nie dbając przy tym o otoczenie) i przejście do preferowania modelu gospodarstwa wielofunkcyjnego. Trend ten jest szczególnie zauważalny w małych gospodarstwach, gdzie może być prowadzona produkcja wysokiej jakości, zdrowej żywności z wykorzystaniem tradycyjnych receptur i metod przyjaznych środowisku. Dzięki temu mogą zostać zachowane walory

krajobrazowe i kulturowe oraz mogą powstawać atrakcyjne miejsca rekreacji i wypoczynku. Dywersyfikacja źródeł dochodów pozwala utrzymać mniej opłacalną produkcję rolniczą i przetrwać gospodarstwom małym obszarowo.

W województwie mazowieckim podstawowe wyniki PSR 2010, w porównaniu z wynikami PSR 2002, wskazują na:

- tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, z jednoczesnym wzrostem ich średniej powierzchni. Odnotowano również wzrost udziału w ogólnej liczbie gospodarstw tych podmiotów, które prowadzą działalność rolniczą. Tendencja ta może być oceniana jako pozytywna z punktu widzenia konkurencyjności i efektywności ekonomicznej gospodarstw;
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych ogółem, a mianowicie ubytek jednostek najmniejszych, tj. o powierzchni do 1 ha użytków rolnych (UR) i przyrost gospodarstw większych. Na poprawę tych proporcji wpłynęło przede wszystkim znaczne zmniejszenie się liczby gospodarstw o powierzchni 0–1 ha UR (o 48,7%) i o powierzchni 1–5 ha UR (o 22,6%) oraz znaczne zwiększenie się liczby gospodarstw największych, tj. o powierzchni 50 ha UR i więcej (o 46,6%);
- zmniejszenie ogólnej powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych z 2591,6 tys. ha do 2366,2 tys. ha, tj. o ponad 225 tys. ha (o 8,7%). Wynika to z przeznaczania gruntów na cele nierolnicze m.in. pod zabudowę, inwestycje drogowe itp.;
- zmniejszenie powierzchni użytków rolnych z 2249,0 tys. ha do 2005,3 tys. ha, tj. o 10,8%. W strukturze tych gruntów największy odsetek stanowiła powierzchnia zasiewów (60,8%), a jej udział w porównaniu z 2002 r. zwiększył się o 2,8 pkt proc. Nastąpiło to w wyniku dostosowywania struktury upraw do koniunktury rynkowej wynikającej z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz z trendów światowych;
- zmniejszenie ogólnej powierzchni zasiewów z 1303,8 tys. ha do 1219,0 tys. ha (o 6,5%). Relatywnie najbardziej zmniejszyła się powierzchnia uprawy ziemniaków (o 56,0%) i zbóż (o 10,0%), natomiast znacząco zwiększyła się powierzchnia uprawy roślin pastewnych (o 81,9%), roślin przemysłowych (o 50,2%) i grupy upraw zaliczanych do pozostałych (o 24,5%);
- zmiany w strukturze zasiewów polegające na zmniejszeniu się udziału powierzchni uprawy ziemniaków i zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów odpowiednio o 5,0 i o 3,0 pkt proc., przy jednoczesnym zwiększeniu się udziału powierzchni uprawy roślin pastewnych (o 4,9

pkt proc.), roślin przemysłowych (o 1,9 pkt proc.) i grupy upraw zaliczanych do pozostałych (o 1,2 pkt proc.);

- istotne zmiany w strukturze zasiewów upraw przemysłowych. O ile w 2002 r. powierzchnia rzepaku i rzepiku stanowiła 41,4%, a buraków cukrowych 57,8% areалу upraw przemysłowych, to w 2010 r. udziały te wynosiły odpowiednio 79,6% i 19,7%;
- zwiększenie powierzchni przeznaczonej pod uprawy sadownicze z 88,0 tys. ha do 104,4 tys. ha (o 18,6%). Udział powierzchni sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych zwiększył się z 3,9% do 5,2%, tj. o 1,3 pkt proc. Wzrost powierzchni uprawy owoców wynikał z rozwoju ich eksportu i przetwórstwa;
- zwiększenie stanu pogłównia bydła ogółem o 16,1%, w tym krów – o 3,3%. Tak znaczne różnice w dynamice wzrostu wskazują, że przyrost pogłównia bydła ogółem jest efektem przyrostu liczebności grup bydła rzeźnego, którego produkcja stała się opłacalna w wyniku wzrostu cen żywca wołowego po akcesji Polski do struktur unijnych. Rosnące zainteresowanie rolników chowem bydła z przeznaczeniem na rzeź potwierdza również fakt, że zwiększenie się populacji krów ogółem nastąpiło w wyniku znacznego zwiększenia stada krów „mamek” (które utrzymywane są dla produkcji cieląt z przeznaczeniem na rzeź), przy jednoczesnym utrzymaniu pogłównia krów mlecznych na poziomie notowanym w PSR 2002;
- zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło (o 38,1%), co przy rejestrowanym zwiększeniu stanu pogłównia bydła ogółem, skutkowało znaczącym wzrostem przeciętnej w województwie obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku (z 2,5 szt. do 3,8 szt.);
- wyraźny spadek liczebności stada świń związany z dużymi wahaniami opłacalności chowu tego gatunku. Na przestrzeni ostatnich ośmiu lat wielu producentów żywca wieprzowego wycofało się z tego kierunku produkcji bądź znacząco ograniczyło skalę produkcji. Stan pogłównia trzody chlewnej zmniejszył się o 27,7% (w tym loch na chów o 36,3%), natomiast liczba gospodarstw rolnych utrzymujących ten gatunek – o 47,3%. Na 1 gospodarstwo o powierzchni 10 ha UR i więcej przypadało przeciętnie 18 sztuk świń wobec 21 w 2002 r.;
- rosnące zainteresowanie rolników produkcją drobiarską, zwłaszcza użytkowników gospodarstw największych. Na przestrzeni ośmiu lat w gospodarstwach o powierzchni 50 ha UR i więcej pogłównie drobiu ogółem zwiększyło się ponad 2-krotnie;

- zmniejszenie liczebności owiec o 31,3%, koni – o 23,4%, kóz – o 56,9% oraz królików (samic) – o 26,3%;
- zachodzący proces modernizacji rolnictwa pod względem wyposażenia gospodarstw w środki produkcji. Proces ten uzależniony był od zmian w strukturze użytkowania gruntów oraz powierzchni zasiewów, jak również od kierunku specjalizacji gospodarstw i poziomu intensywności działalności produkcyjnej. Po przystąpieniu Polski do UE na poziom wyposażenia gospodarstw w maszyny rolnicze wpływ miał także stopień wykorzystania instrumentów wspierających Wspólnej Polityki Rolnej;
- zmniejszenie liczby użytkowników pracujących w ciągu roku w swoich gospodarstwach rolnych, co jest bezpośrednio wynikiem zmniejszenia się liczby tych gospodarstw. Ponad 60% ogółu pracujących użytkowników to osoby w wieku powyżej 44 lat. Struktura wieku tych osób jest bardziej niekorzystna w przypadku kobiet niż mężczyzn.

Wyniki PSR 2010 pokazują ponadto, że w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. w województwie mazowieckim liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wynosiła 295,0 tys. osób, w tym zdecydowana większość (97,1%) to pracujący w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych. W przypadku nakładów pracy ponoszonych w okresie całego roku na wytworzenie produkcji rolnej zbiorowość ta była blisko 2-krotnie większa – 575,7 tys. osób (w tym 567,2 tys. osób w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych, tj. 98,5%) – uwzględnia ona bowiem każdy, nawet najmniejszy, wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, niezależnie czy praca ta była dla każdej z osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową.

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. **liczba gospodarstw rolnych ogółem** w województwie mazowieckim wynosiła 277,5 tys. Dominujące w rolnictwie gospodarstwa indywidualne (277,2 tys.) stanowiły 99,9% ogółu gospodarstw. Gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych było 237,7 tys., w tym gospodarstw indywidualnych – 237,4 tys. W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych największą grupę stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha UR – 54,8%, w tym gospodarstwa do 1 ha UR – 14,4%.

Tabl. 1. **Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych w latach 2002 i 2010**

L a t a	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia użytków rolnych ogółem	Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym
Gospodarstwa rolne ogółem			
	<i>w tysiącach</i>	<i>w tysiącach hektarów</i>	<i>w hektarach</i>
2002.....	369,5	2249,0	6,09
2010.....	277,5	2005,3	7,23
		<i>2002 = 100</i>	
2010.....	75,1	89,2	118,7
w tym gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą			
	<i>w tysiącach</i>	<i>w tysiącach hektarów</i>	<i>w hektarach</i>
2002.....	271,0	2006,4	7,40
2010.....	248,0	1942,9	7,84
		<i>2002 = 100</i>	
2010.....	91,5	96,8	105,9

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2002 liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 92,0 tys., tj. o 24,9%, w tym gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – o 54,1 tys. (o 18,5%). Pomimo tendencji spadkowej liczby gospodarstw rolnych, województwo mazowieckie utrzymało drugą lokatę w kraju pod względem ich liczby – udział w ogólnej liczbie gospodarstw w kraju wyniósł 12,2%

(pierwsze miejsce utrzymało woj. małopolskie z udziałem 12,4%). Tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych obserwuje się we wszystkich województwach w kraju.

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

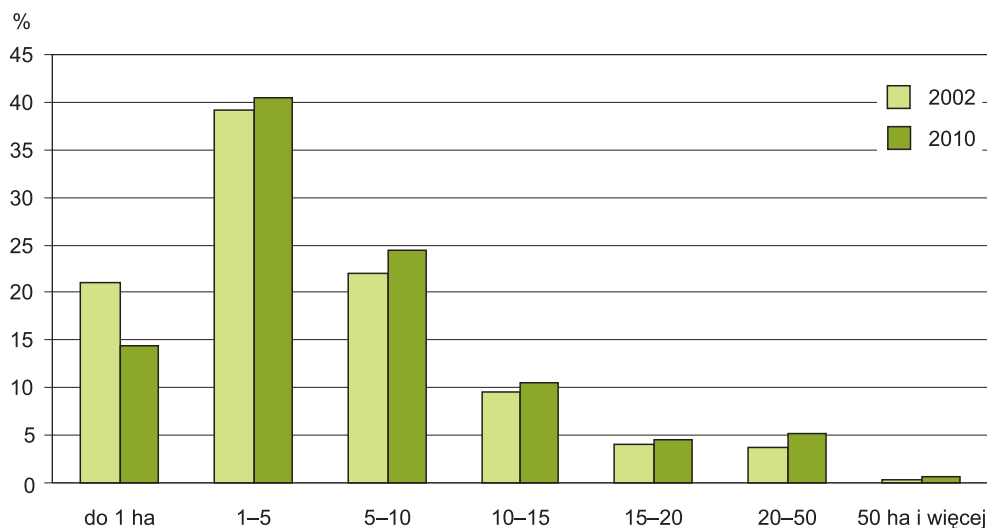
L a t a	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		≤ 1	1–5	5–10	10–15	15–20	20–50	≥ 50
2002	<i>w tysiącach</i>							
	369,5	77,7	144,8	81,4	35,5	15,0	13,8	1,3
2010	<i>w odsetkach</i>							
	100,0	21,0	39,2	22,0	9,6	4,1	3,7	0,3
2010	<i>w tysiącach</i>							
	277,5	39,9	112,2	67,7	29,1	12,8	14,0	1,9
	<i>w odsetkach</i>							
2010	<i>2002 = 100</i>							
	75,1	51,3	77,4	83,2	82,0	85,6	101,3	146,6

Analizując zmiany liczby gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych można zauważyć, że najbardziej zmniejszyła się liczba gospodarstw najmniejszych, tj. do 1 ha UR (ubytek o 48,7%) oraz w grupie 1–5 ha UR (ubytek o 22,6%). Zmniejszyła się także liczba gospodarstw o powierzchni 5–20 ha UR (prawie o 17%). Niewielki przyrost liczby gospodarstw odnotowano w grupie obszarowej 20–50 ha UR (o 1,3%), natomiast znaczący w grupie gospodarstw największych, tj. o powierzchni 50 ha UR i więcej (o 46,6%).

Omówione powyżej zmiany niewątpliwie wpłynęły na poprawę struktury gospodarstw rolnych. W porównaniu z 2002 r. w ogólnej liczbie gospodarstw znacząco zmniejszył się udział gospodarstw najmniejszych, tj. do 1 ha UR (o 6,6 pkt proc.), natomiast zwiększył się udział pozostałych analizowanych grup gospodarstw. Największy wzrost udziału odnotowano dla gospodarstw o powierzchni 5–10 ha UR (o 2,4 pkt proc.), a następnie dla gospodarstw o powierzchni 20–50 ha UR i 1–5 ha UR (odpowiednio o 1,4 i o 1,2 pkt proc.). Gospodarstwa

największe (tj. o powierzchni 50 ha UR i więcej) nadal były najmniej liczne, przy czym ich odsetek zwiększył się z 0,3 w 2002 r. do 0,7 w 2010 r.

Wykres 1. **Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010**

Według wyników spisu, 30 czerwca 2010 r. **działalność rolniczą** prowadziło 248,0 tys. gospodarstw (89,3% ogółu), tj. o 23,0 tys. (o 8,5%) mniej niż w 2002 r. W zbiorowości gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR działalność rolniczą prowadziło 226,0 tys. jednostek (95,1% tej zbiorowości).

Najwięcej gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej było w grupie gospodarstw najmniejszych (do 1 ha UR) – 44,8% ogółu tej grupy. Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie zmniejszał się udział gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej. W grupach gospodarstw posiadających od 10 do 100 ha UR udział ten wyniósł mniej niż 1,0%, przy czym najmniejszy odsetek takich gospodarstw odnotowano w grupie 20–30 ha UR (0,2%), a największy w grupie 50–100 ha UR (0,7%). W populacji gospodarstw największych (100 ha UR i więcej) odsetek gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej był stosunkowo duży i wyniósł 1,7%.

Większość (52,5%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zajmowała się zarówno produkcją roślinną, jak i zwierzęcą, 46,5% – tylko produkcją roślinną, a 1,0% – wyłącznie produkcją zwierzęcą. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR najczęściej

prowadziły produkcję roślinną i zwierzęcą łącznie (55,5% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą o powierzchni powyżej 1 ha UR) oraz produkcję wyłącznie roślinną (44,1%). Pomimo posiadania użytków rolnych, 0,4% omawianych jednostek prowadziło wyłącznie produkcję zwierzęcą (ponad 91% z nich posiadało powierzchnię od 1 do 15 ha UR).

W 2010 r. na 1 gospodarstwo rolne przypadało przeciętnie 7,23 ha użytków rolnych (o 18,7% więcej niż w 2002 r.), w tym na 1 gospodarstwo o areale powyżej 1 ha UR – 8,37 ha. W województwie mazowieckim średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym ogółem była większa od przeciętnej w kraju o 0,41 ha, a w gospodarstwie o powierzchni powyżej 1 ha UR – mniejsza o 1,42 ha.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą wzrosła w ciągu ośmiu lat z 7,40 ha do 7,84 ha (o 5,9%). Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym o areale powyżej 1 ha UR była większa i wynosiła w 2010 r. 8,55 ha. Największe były gospodarstwa prowadzące zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą – ich średnia powierzchnia użytków rolnych wynosiła 10,25 ha. W gospodarstwach rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną oraz prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą średni areal wynosił odpowiednio 5,22 i 2,77 ha UR.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki PSR 2010 wskazują na znaczne zmiany zachodzące w strukturze użytkowania gruntów, zarówno według kierunków użytkowania, jak i według użytkowników.

Powierzchnia gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim w 2010 r. (w układzie według siedziby użytkownika) wyniosła 2366,2 tys. ha i w porównaniu z danymi z 2002 r. była mniejsza o ponad 225 tys. ha, tj. o 8,7%.

Tabl. 3. **Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010**

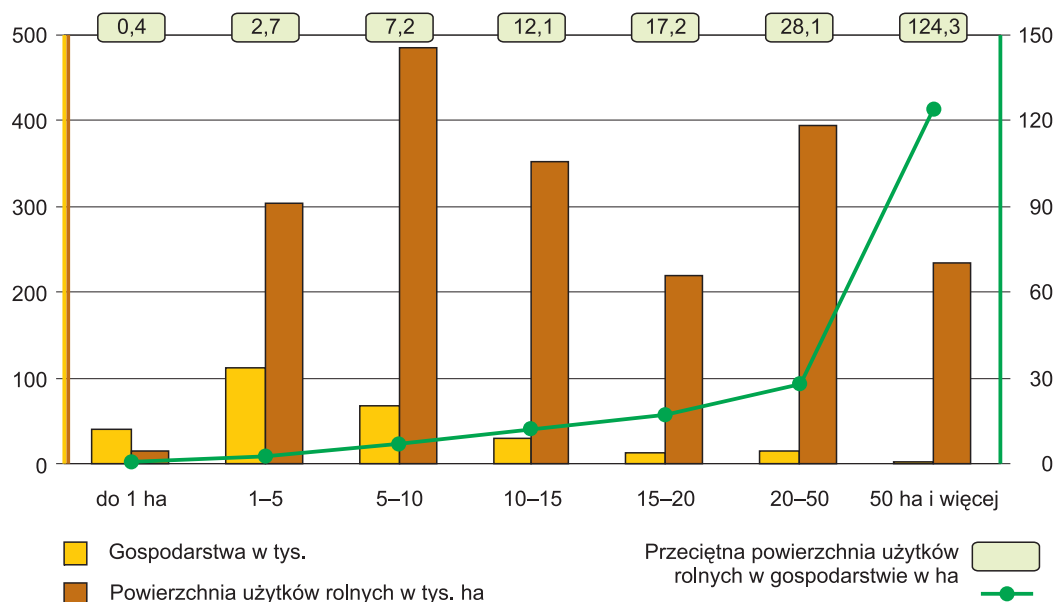
Wyszczególnienie	2002		2010	
	w tys. ha	w % ogółem	w tys. ha	w % ogółem
Gospodarstwa rolne ogółem.....	2591,6	100,0	2366,2	100,0
w tym gospodarstwa indywidualne	2516,5	97,1	2286,0	96,6
w tym posiadające powyżej 1 ha UR.....	2472,0	95,4	2240,9	94,7

W 2010 r. struktura użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych różniła się dość znacznie od spisanej w 2002 r. – udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej zmniejszył się o 2,1 pkt proc., natomiast zwiększył się udział lasów o 1,4 pkt proc. oraz pozostałych gruntów o 0,6 pkt proc.

Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych nastąpił w wyniku zalesień związanych z realizacją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 – działanie „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesiania gruntów innych niż rolne”.

Areal użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł 2005,3 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. zmniejszył się o 243,7 tys. ha, tj. o 10,8%. Powierzchnia użytków rolnych pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych stanowiła 96,8% ogólnej powierzchni tych gruntów w gospodarstwach rolnych, a pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR – 96,0%.

Wykres 2. Liczba gospodarstw rolnych, powierzchnia użytków rolnych oraz przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie według grup obszarowych w 2010 r.

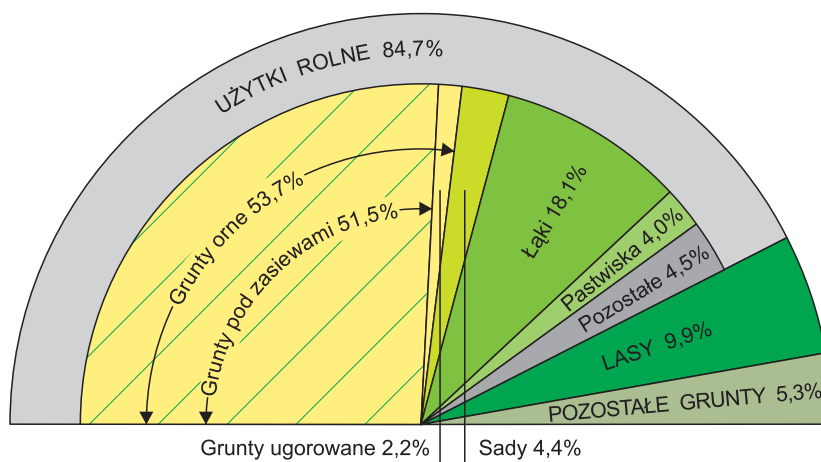

W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się powierzchnia zasiewów – o 84,8 tys. ha (o 6,5%) i pastwisk trwałych – o 71,6 tys. ha (o 43,0%), zwiększył się natomiast areal sadów – o 16,4 tys. ha (o 18,6%) i łąk trwałych – o 44,2 tys. ha (o 11,5%).

Tabl. 4. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010

L a t a	Powierzchnia użytków rolnych				
	ogółem	w tym użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej			
		razem	pod zasiewami	sady	trwałe użytki zielone
<i>w tysiącach hektarów</i>					
2002.....	2249,0	.	1303,8	88,0	550,5
2010.....	2005,3	1897,7	1219,0	104,4	523,1
<i>2002 = 100</i>					
2010.....	89,2	x	93,5	118,6	95,0
<i>w % powierzchni użytków rolnych ogółem</i>					
2002.....	100,0	x	58,0	3,9	24,5
2010.....	100,0	94,6	60,8	5,2	26,1

Wykres 3. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2010 r.

Na podstawie analizy struktury poszczególnych rodzajów gruntów rolnych według grup obszarowych UR w gospodarstwach rolnych ogółem można stwierdzić, że 64,2% użytków rolnych koncentrowało się w gospodarstwach posiadających od 5 do 30 ha UR, w tym 24,2% przypadło na gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha UR, a 17,6% na gospodarstwa o powierzchni 10–15 ha UR. W posiadaniu tej samej grupy gospodarstw (5–30 ha UR) były największe powierzchnie pod zasiewami (łącznie 65,1% ogółu tych gruntów) oraz łąk trwałych (67,4%). Ponad 53% ogółu gruntów ugorowanych zlokalizowanych było w dwóch grupach gospodarstw: o powierzchni 3–10 ha UR (41,2%) oraz użytkujących 100 ha UR i więcej (12,0%). Największy odsetek powierzchni użytków rolnych pozostałych, tj. nie utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej zaobserwowano w gospodarstwach największych

(o powierzchni 100 ha UR i więcej) – 24,7% oraz najmniejszych (1–5 ha UR) – 32,8%. Ponad 1/4 lasów i gruntów leśnych oraz ponad 1/5 pozostałych gruntów była w posiadaniu gospodarstw o powierzchni 5–10 ha UR.

Przyjmując za podstawę analizy strukturę użytkowania gruntów w poszczególnych grupach obszarowych UR można powiedzieć, że w miarę wzrostu powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych zwiększa się także udział powierzchni użytków rolnych (w tym powierzchni zasiewów), a zmniejsza udział powierzchni lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów. O ile w gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha UR) użytki rolne stanowiły 33,0% ogólnej powierzchni tych gospodarstw (w tym powierzchnia pod zasiewami – 10,4%), a lasy i grunty leśne oraz pozostałe grunty odpowiednio 31,0% i 36,0%, to w gospodarstwach posiadających 50 ha UR i więcej udziały te wynosiły: 90,2%, 59,0%, 4,6% i 5,2%.

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Wyniki PSR 2010 wykazały, że w ciągu ośmiu lat zmniejszyła się ogólna powierzchnia zasiewów i zmieniła się ich struktura. W 2010 r. ogólna **powierzchnia zasiewów** wyniosła 1219,0 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. była mniejsza o 84,8 tys. ha, tj. o 6,5%.

Tabl. 5. **Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010**

L a t a	Powierzchnia zasiewów	W tym				
		zboża podstawowe	ziemniaki ^a	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe ^a
<i>w tysiącach hektarów</i>						
2002.....	1303,8	784,0	123,0	23,0	16,5	26,2
2010.....	1219,0	694,2	54,1	11,8	47,5	19,8

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Struktura zasiewów w 2010 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem, tj. zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso, inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno, zajmowały powierzchnię 923,3 tys. ha, co stanowiło 75,7% ogólnej powierzchni zasiewów,
- ziemniaki zajmowały 54,1 tys. ha, tj. 4,4% ogólnej powierzchni zasiewów,
- grupa roślin przemysłowych – 59,7 tys. ha, tj. 4,9%,
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 122,8 tys. ha, tj. 10,1%,
- pozostałe uprawy – 57,3 tys. ha, tj. 4,7% powierzchni zasiewów.

W porównaniu ze spisem rolnym z 2002 r. znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy:

- zbóż (z kukurydzą na ziarno) – o 102,3 tys. ha, tj. o 10,0%, przy spadku ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 3,0 pkt proc.,
- ziemniaków – o 68,8 tys. ha, tj. o 56,0%, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 5,0 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów.

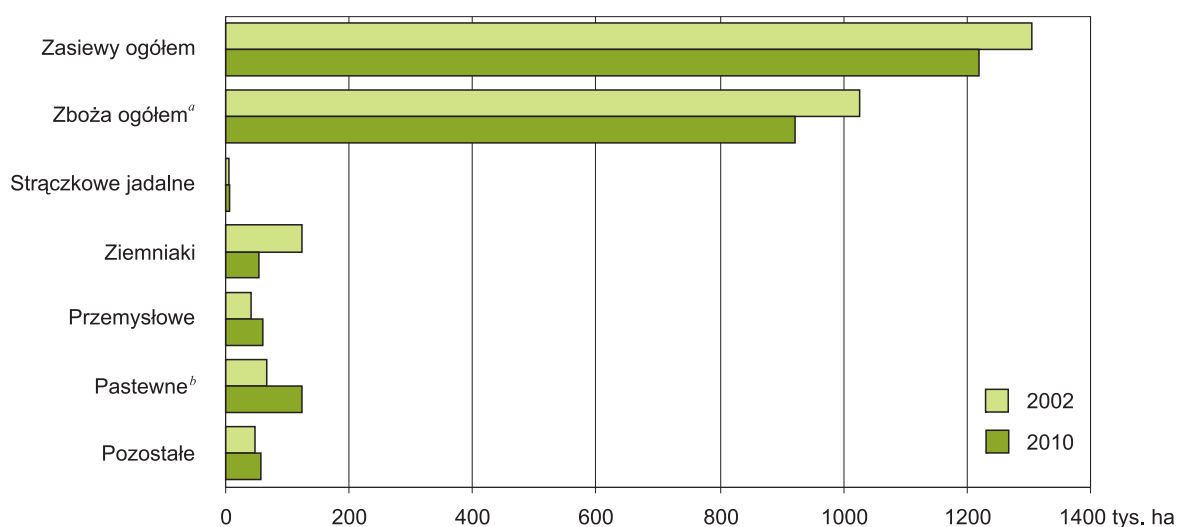
Zwiększyła się natomiast powierzchnia uprawy:

- roślin przemysłowych – o 19,9 tys. ha, tj. o 50,2%, przy jednoczesnym zwiększeniu o 1,9 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- roślin pastewnych (z kukurydzą na zielonkę) – o 55,3 tys. ha, tj. o 81,9%, przy wzroście o 4,9 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- upraw pozostałych – o 11,3 tys. ha, tj. o 24,5%, z niewielkim zwiększeniem się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 1,2 pkt proc.

Wyniki PSR 2010 wykazały istotne zmiany w strukturze zasiewów upraw przemysłowych. O ile w 2002 r. powierzchnia rzepaku i rzepiku stanowiła 41,4%, a buraków cukrowych 57,8% areалу upraw przemysłowych, to w 2010 r. udziały te wynosiły odpowiednio 79,6% i 19,7%. Na zmiany proporcji wpłynęło znaczne zwiększenie powierzchni przeznaczonej pod uprawę rzepaku i rzepiku (o 31,1 tys. ha, tj. o 188,9%), przy jednoczesnym zmniejszeniu powierzchni buraków cukrowych (o 11,2 tys. ha, tj. o 48,8%).

W grupie upraw pozostałych znacznie obniżył się udział warzyw gruntowych, które w 2010 r. zajmowały 34,6% ogólnej powierzchni tych upraw, wobec 57,0% w 2002 r. W przyjętej do analizy retrospekcji powierzchnia warzyw gruntowych zmniejszyła się o 6,4 tys. ha (o 24,3%).

Wykres 4. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów w latach 2002 i 2010

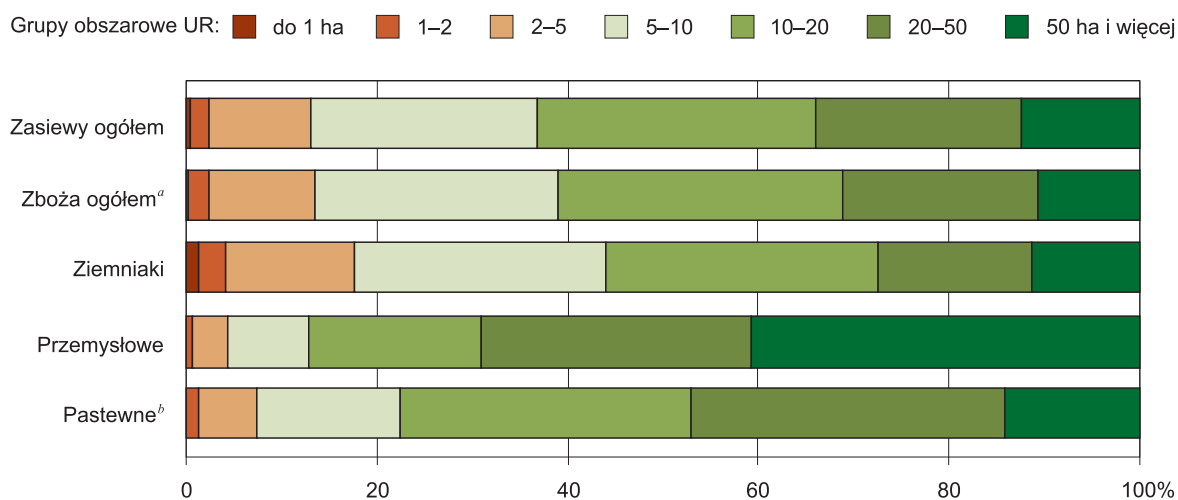

^a Łącznie z kukurydzą na ziarno. ^b Łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi.

W 2010 r. udział gospodarstw indywidualnych w ogólnej powierzchni zasiewów wyniósł 97,5%, wobec 98,2% w 2002 r. Gospodarstwa te koncentrowały m.in.: 98,1% powierzchni upraw zbożowych, 95,4% strączkowych jadalnych, 98,6% areалу ziemniaków, 90,8% powierzchni upraw roślin przemysłowych (w tym 89,8% upraw rzepaku i rzepiku oraz 94,6% upraw buraków cukrowych), 97,5% areалу upraw pastewnych i 97,6% upraw warzyw gruntowych.

Z analizy struktury powierzchni zasiewów wybranych grup ziemiopłodów według grup obszarowych UR w gospodarstwach rolnych ogółem wynika, że 55,4% powierzchni uprawy zbóż ogółem oraz 54,8% areалу ziemniaków znajdowało się w gospodarstwach posiadających od 5 do 20 ha UR, 40,6% powierzchni upraw przemysłowych było w gospodarstwach o powierzchni 50 ha UR i więcej, a 63,4% powierzchni upraw pastewnych koncentrowało się w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 50 ha UR.

Wykres 5. **Struktura powierzchni zasiewów ogółem oraz wybranych grup ziemiopłodów według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.**

a Łącznie z kukurydzą na ziarno. *b* Łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi.

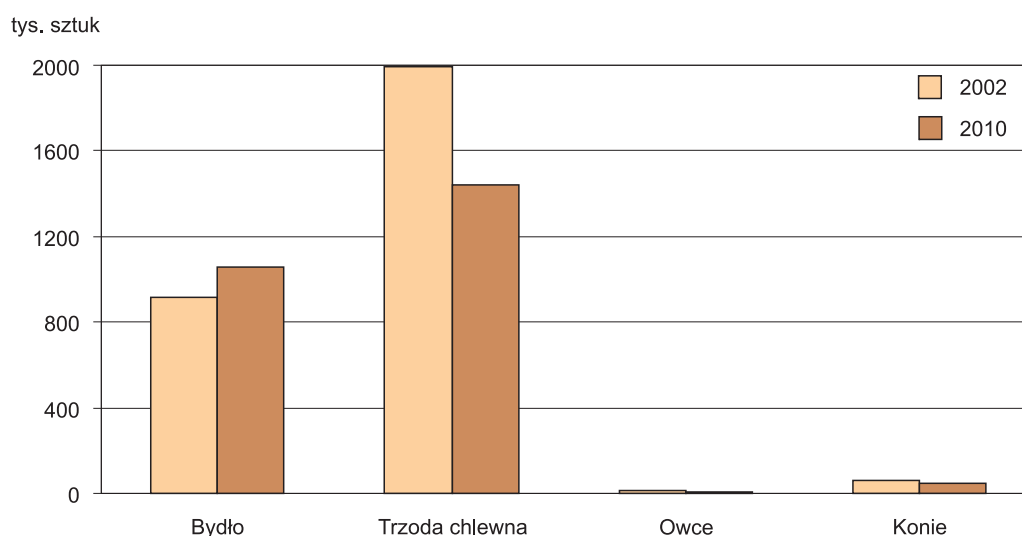
ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zgodnie z wynikami PSR 2010 **połowie** poszczególnych gatunków **zwierząt gospodarskich** wynosiło:

- bydła – 1059,1 tys. sztuk, w tym krów – 543,1 tys. sztuk,
- trzody chlewnej – 1439,7 tys. sztuk, w tym loch – 134,3 tys. sztuk,

- owiec – 9,3 tys. sztuk,
- koni – 48,1 tys. sztuk,
- kóz – 6,3 tys. sztuk,
- królików (samic reprodukcyjnych) – 51,4 tys. sztuk,
- drobiu ogółem – 28140,2 tys. sztuk.

Wykres 6. **Zwierzęta gospodarskie w latach 2002 i 2010**

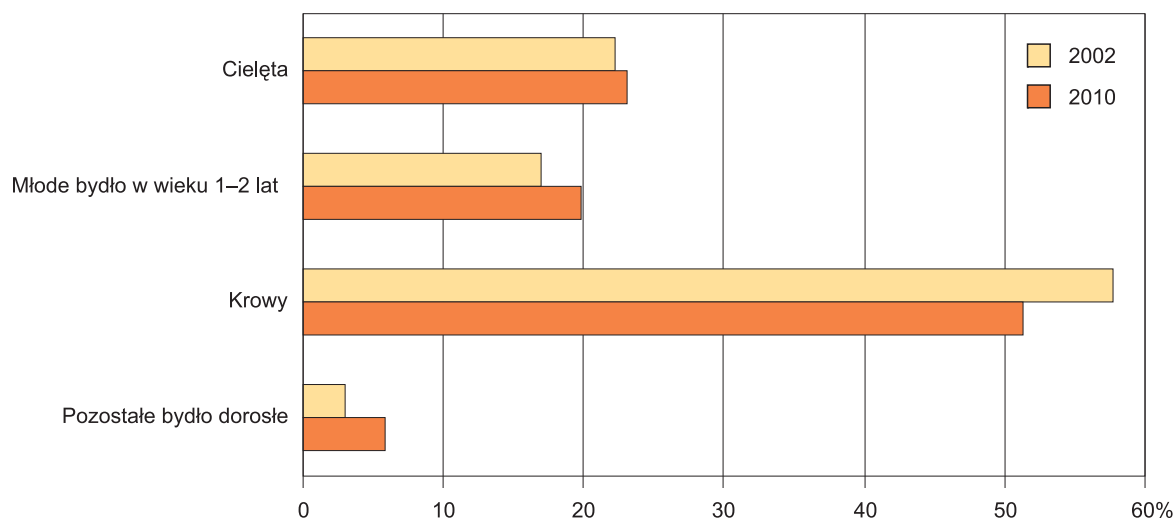

W porównaniu z 2002 r. pogłowie trzody chlewnej zmniejszyło się o 27,7% (w tym loch na chów o 36,3%), liczebność owiec spadła o 31,3%, koni – o 23,4%, kóz – o 56,9% oraz królików (samic) – o 26,3%. Zwiększyła się natomiast populacja bydła ogółem o 16,1% (w tym krów o 3,3%) oraz drobiu ogółem o 13,5%.

W 2010 r. gospodarstwa indywidualne utrzymywały odpowiednio:

- 99,3% pogłowia bydła w województwie (o 0,1 pkt proc. mniej niż w 2002 r.),
- 96,4% pogłowia trzody chlewnej (wobec 98,5% w 2002 r.),
- 96,8% – owiec (wobec 95,3% w 2002 r.),
- 98,8% – koni (o 0,1 pkt proc. mniej niż w 2002 r.),
- 97,5% – kóz (wobec 98,9% w 2002 r.),
- 99,7% – królików (taki sam udział w 2002 r.),
- 93,4% – drobiu ogółem (wobec 96,1% w 2002 r.).

Wykres 7. **Struktura stada bydła w latach 2002 i 2010**

W 2010 r. w strukturze pogłowia **bydła** ogółem, w porównaniu z informacjami ze spisu 2002 r., wyraźnie obniżył się udział stada podstawowego krów – o 6,4 pkt proc., w tym udział krów mlecznych spadł o 7,9 pkt proc. Jednocześnie odnotowano wzrost udziału pozostałych grup struktury stada bydła, przy czym odsetek bydła w wieku do 2 lat wzrósł o 3,6 pkt proc., a bydła dorosłego (bez krów) – o 2,8 pkt proc.

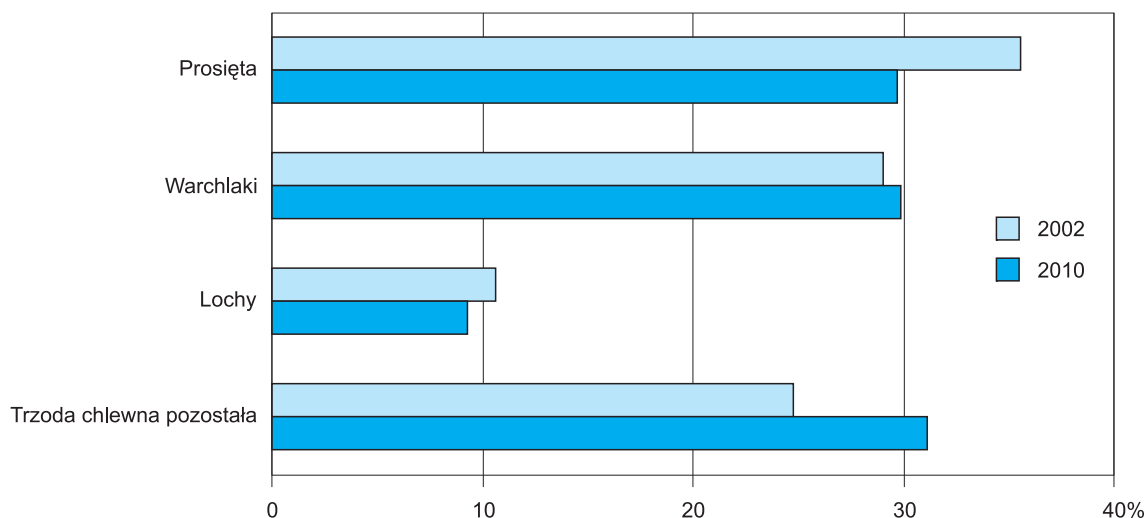
W ciągu ośmiu lat liczba gospodarstw rolnych utrzymujących bydło zmniejszyła się o 38,1% (ze 139,6 tys. do 86,3 tys.), co przy równoczesnym wzroście pogłowia bydła świadczy o rozwoju gospodarstw specjalizujących się w produkcji związanej z tymi zwierzętami.

Wzrost populacji krów ogółem był wynikiem znacznego zwiększenia stada krów „mamek” (z 1,0 tys. szt. w 2002 r. do 18,0 tys. szt. w 2010 r.), przy jednoczesnym utrzymaniu pogłowia krów mlecznych na poziomie notowanym w PSR 2002. Zarówno zwiększenie udziału krów „mamek” (które utrzymywane są dla produkcji cieląt z przeznaczeniem na rzeź), jak i sztuk młodych w pogłowiu bydła ogółem, wskazywać może na rosnące zainteresowanie rolników chowem bydła z przeznaczeniem na rzeź.

W strukturze stada **trzody chlewnej**, w porównaniu z wynikami spisu z 2002 r., odnotowano spadek grupy prosiąt (o 5,9 pkt proc.) oraz loch na chów (o 1,3 pkt proc.),

natomiast wzrost grupy warchlaków (o 0,9 pkt proc.) i trzody chlewnej pozostałej, w tym tuczników (odpowiednio o 6,3 i o 6,6 pkt proc.).

Wykres 8. **Struktura stada trzody chlewnej w latach 2002 i 2010**

Notowany w 2010 r. stan pogłowia trzody chlewnej wskazuje, że w okresie od 2002 r. nastąpiła znaczna redukcja liczebności stada (o 552,4 tys. sztuk). Wielu użytkowników gospodarstw rolnych utrzymujących trzodę chlewną wycofało się w ciągu ostatnich ośmiu lat z produkcji żywca wieprzowego z powodu dużych wahań jej opłacalności lub wręcz braku opłacalności. W 2010 r. trzodę chlewną utrzymywało 47,9 tys. podmiotów wobec 101,3 tys. w 2002 r. (o 52,7% mniej). O ograniczaniu chowu świadczą także zmniejszające się stany loch na chów, w tym loch próśnych. Sukcesywne ograniczanie chowu świń potwierdzają również wyniki stałych badań pogłowia trzody chlewnej realizowanych w okresie między spisami pełnymi.

Wyniki PSR 2010 wskazują na rosnące zainteresowanie rolników z województwa mazowieckiego produkcją drobiarską, zwłaszcza użytkowników gospodarstw największych. W porównaniu z 2002 r. w gospodarstwach o powierzchni 50 ha UR i więcej populacja drobiu ogółem zwiększyła się ponad 2-krotnie. Gospodarstwa te utrzymywały 15,9% wojewódzkiego pogłowia drobiu (w 2002 r. 8,8%).

Tabl. 6. **Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych w latach 2002 i 2010**

L a t a	Bydło	Owce	Konie	Kozy	Trzoda chlewna w sztukach na 100 ha gruntów ornych
	w sztukach na 100 ha użytków rolnych				
2002.....	40,6	0,6	2,8	0,7	123,7
2010.....	52,8	0,5	2,4	0,3	113,3

W porównaniu z 2002 r. zmianie uległ poziom chowu zwierząt gospodarskich mierzony ich obsadą na jednostkę powierzchni rolniczej. I tak zwiększyła się obsada bydła (o 12,2 szt. na 100 ha UR), natomiast zmniejszyła się obsada owiec (o 0,1 szt.), koni (o 0,4 szt.), kóz (o 0,4 szt.), a także obsada trzody chlewnej liczona na 100 ha gruntów ornych (o 10,4 szt.).

Wyniki PSR 2010 wykazały, że gospodarstwa rolne o powierzchni do 1 ha UR utrzymywały: 0,3% wojewódzkiego pogłównia bydła (w 2002 r. – 0,5%), 1,1% całego pogłównia trzody chlewnej (w 2002 r. – 0,5%), 0,8% populacji owiec (w 2002 r. – 1,5%), 2,2% pogłównia koni (w 2002 r. – 3,0%) i 20,0% stada drobiu ogółem (w 2002 r. – 13,7%).

W pozostałych gospodarstwach rolnych, tj. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha największe stany pogłównia zwierząt rejestrowano:

- bydła i trzody chlewnej – w podmiotach o powierzchni 10–15 ha UR (w 2002 r. tak samo),
- owiec – w gospodarstwach o powierzchni 20–30 ha UR (w 2002 r. – w gospodarstwach o powierzchni 10–15 ha UR),
- koni – w gospodarstwach o powierzchni 7–10 ha UR (tj. analogicznie jak w 2002 r.),
- drobiu – w gospodarstwach o powierzchni 20–30 ha UR (w 2002 r. – w gospodarstwach o areale użytków rolnych 10–15 ha).

W porównaniu z 2002 r. wskaźnik nasilenia chowu zwierząt gospodarskich (liczony jako przeciętna liczba sztuk poszczególnych gatunków przypadająca na 1 gospodarstwo rolne) dla bydła i drobiu ogółem zwiększył się odpowiednio o 1,3 szt. i o 34,3 szt., dla trzody chlewnej zmniejszył się o 0,2 szt., a dla owiec i koni łącznie pozostał na tym samym poziomie.

Tabl. 7. **Obsada zwierząt gospodarskich na 1 gospodarstwo rolne w latach 2002 i 2010**

Wyszczególnienie	Bydło	Trzoda chlewna	Owce i konie	Drób ogółem
	w sztukach			
2002				
O g ó ł e m	2,5	5,4	0,2	67,1
grupy obszarowe UR:				
Do 5 ha	0,3	0,7	0,1	48,1
5–10.....	2,6	5,6	0,3	55,1
10 ha i więcej.....	9,7	21,1	0,5	146,5
2010				
O g ó ł e m	3,8	5,2	0,2	101,4
grupy obszarowe UR:				
Do 5 ha	0,3	0,8	0,1	78,9
5–10.....	2,6	4,2	0,3	68,0
10 ha i więcej.....	14,5	18,0	0,4	199,5

Analizując średnią obsadę zwierząt w sztukach na 1 gospodarstwo rolne (w ujęciu według prezentowanych w tabelicy 7 grup obszarowych użytków rolnych) należy stwierdzić, że duże zmiany odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 10 ha UR i więcej – znacząco zwiększyła się obsada bydła i drobiu oraz nieznacznie owiec i koni, natomiast zmniejszyła się obsada trzody chlewnej. W pozostałych dwóch grupach obszarowych gospodarstw znaczny wzrost nasilenia chowu odnotowano dla drobiu, natomiast dla pozostałych gatunków zwierząt omawiany wskaźnik pozostał na zbliżonym poziomie (z wyjątkiem obsady trzody chlewnej na 1 gospodarstwo o powierzchni 5–10 ha UR – spadek o 1,4 szt.).

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

Według wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych znajdowało się:

- 213,9 tys. ciągników rolniczych, tj. o 14,2% więcej niż w 2002 r.,
- 17,2 tys. kombajnów zbożowych, tj. o 33,1% więcej niż w 2002 r.,
- 13,1 tys. kombajnów ziemniaczanych, tj. o 6,5% mniej niż w 2002 r.,
- 1,4 tys. kombajnów buraczanych, tj. o 18,5% mniej niż w 2002 r.,
- 1,6 tys. silosokombajnów, tj. o 1,4% więcej niż w 2002 r.,

- 73,9 tys. opryskiwaczy polowych, tj. o 4,5% więcej niż w 2002 r.,
- 17,9 tys. opryskiwaczy sadowniczych, tj. o 8,8% więcej niż w 2002 r.

Tabl. 8. **Ciągniki i maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010**

L a t a	Ciągniki	Kombajny			Opryskiwacze polowe	Opryskiwacze sadownicze
		zbożowe	ziemniaczane	buraczane		
<i>w tysiącach sztuk</i>						
2002 ^a	187,3	12,9	14,0	1,7	70,7	16,5
2010	213,9	17,2	13,1	1,4	73,9	17,9
<i>2002 = 100</i>						
2010	114,2	133,1	93,5	81,5	104,5	108,8
<i>w sztukach na 100 ha powierzchni:</i>						
	<i>użytków rolnych</i>	<i>zbóż i rzepaku</i>	<i>ziemniaków</i>	<i>buraków cukrowych</i>	<i>zasiewów</i>	<i>sadów</i>
2002	8,3	1,2	11,4	7,4	5,4	18,7
2010	10,7	1,8	24,2	11,8	6,1	17,2

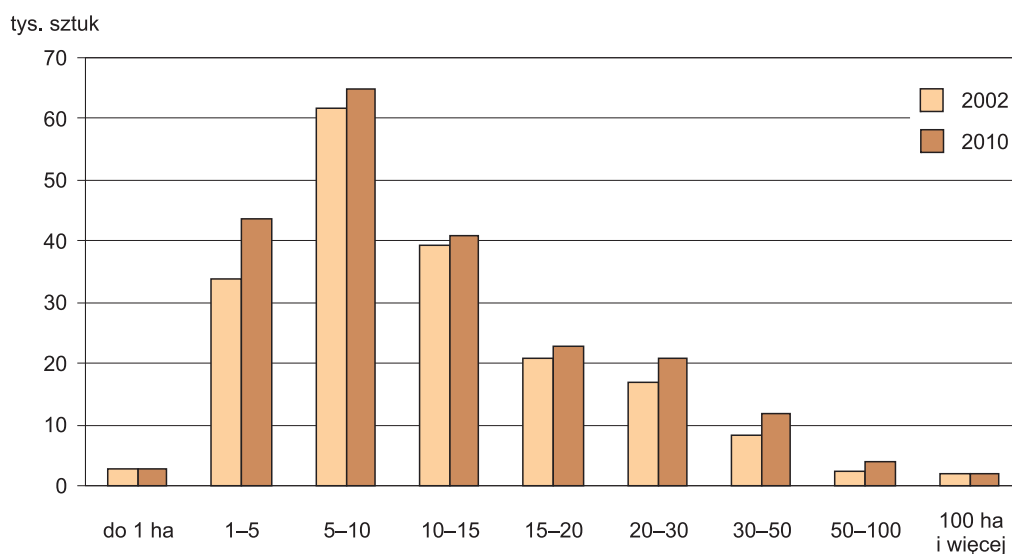
^a Wszystkie ciągniki i maszyny rolnicze spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej. Dodatkowo ciągniki rolnicze spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych.

W porównaniu z wynikami poprzedniego spisu poziom wyposażenia gospodarstw w ciągniki rolnicze był wyższy. **Średnia powierzchnia przypadająca na 1 ciągnik**, przy zmniejszonej liczbie gospodarstw i jednoczesnym spadku powierzchni użytków rolnych, zmniejszyła się i wynosiła 9,4 ha użytków rolnych wobec 12,0 ha w 2002 r.

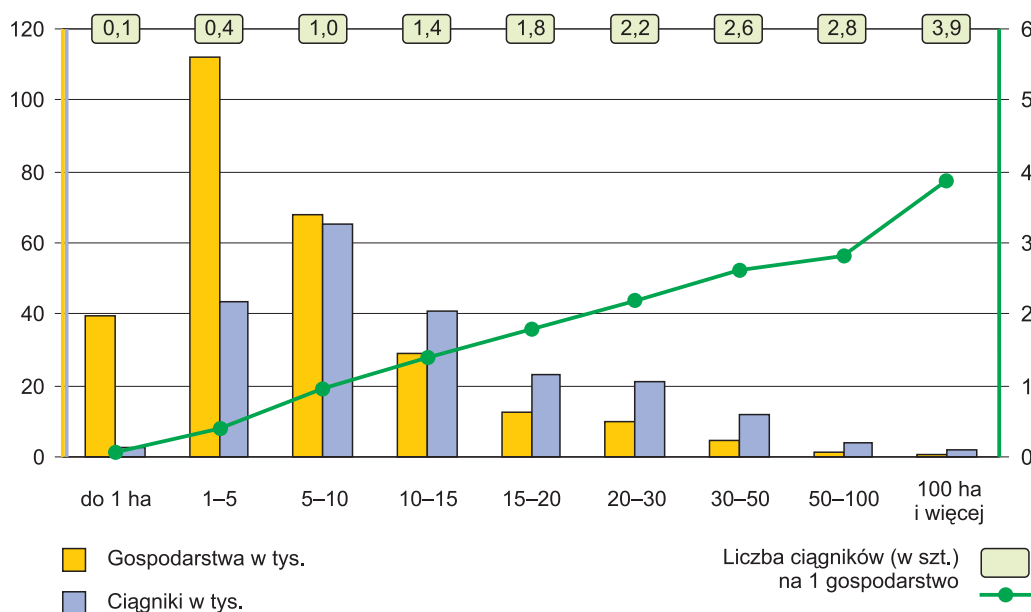
Stan wyposażenia gospodarstw w ciągniki rolnicze relatywnie najbardziej zwiększył się w grupie gospodarstw o powierzchni 50–100 ha UR (o 71,6%), a następnie w grupach 30–50 ha UR (o 43,8%) i 2–3 ha UR (o 43,3%). Znacznie (o ok. 1/4) zwiększyła się liczba ciągników w gospodarstwach użytkujących od 20 do 30 ha użytków rolnych, a także w gospodarstwach mniejszych – od 1 do 2 ha i od 3 do 5 ha UR.

Z ogółu spisanych w 2010 r. ciągników 98,1% (210,0 tys.) należało do gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Wykres 9. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wykres 10. Liczba gospodarstw rolnych i ciągników oraz liczba ciągników na 1 gospodarstwo według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Na 100 gospodarstw rolnych przypadało 77,1 sztuk ciągników (w 2002 r. 50,7 szt.). Z analizy liczby ciągników i powierzchni gospodarstw wynika, że istnieje zależność między tymi wielkościami. W poszczególnych grupach gospodarstw do 7 ha UR wykorzystywany był przeciętnie mniej niż jeden ciągnik w gospodarstwie. W grupie gospodarstw o powierzchni do 5 ha UR na 100 gospodarstw przypadało 30,8 szt. ciągników, a w grupie 5-7 ha UR –

83,6 szt. W gospodarstwach powyżej 7 ha UR na jedno gospodarstwo przypadał średnio więcej niż 1 ciągnik. Liczba ciągników wynosiła od 1,1 szt. w grupie gospodarstw o powierzchni 7–10 ha UR do 3,9 szt. w gospodarstwach o powierzchni powyżej 100 ha UR. W 2010 r. gospodarstwa, w których wykorzystywano więcej niż jeden ciągnik, użytkowały ponad 74% ogólnej powierzchni użytków rolnych, w tym ponad 77% ogólnej powierzchni zasiewów. Areal uprawy zbóż w tych gospodarstwach stanowił ok. 76% wojewódzkiej powierzchni zasianej zbożami, odpowiednio upraw przemysłowych – ok. 92%, pastewnych – ok. 87% i ziemniaków – ok. 71%.

Rozpatrując wyposażenie rolnictwa w ciągniki z uwzględnieniem ich mocy należy stwierdzić, że najczęściej użytkowanych ciągników miało moc od 15 do 25 kW (37,0% ogółu) i moc od 25 do 40 kW (32,1%). Udział ciągników o średniej mocy (od 40 do 60 kW) wyniósł 19,6%, a ciągników o dużej mocy (powyżej 60 kW) – 9,2%. W ciągu ośmiu lat zmiany *in plus* w strukturze ciągników według ich mocy dotyczyły grupy 15–25 kW (wzrost udziału o 9,4 pkt proc.) i 60–100 kW (wzrost o 3,5 pkt proc.). Największe spadki udziału odnotowano dla ciągników o mocy 40–60 kW (o 6,6 pkt proc.) i o mocy 25–40 kW (o 5,2 pkt proc.).

Na notowany w spisie 2010 r. stan wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze niewątpliwie wpłynęły zmiany zachodzące zarówno w strukturze powierzchni upraw głównych ziemiopłodów, jak i postępujący proces modernizacji rolnictwa. W porównaniu z 2002 r., przy utrzymującej się przewadze zbóż w strukturze powierzchni zasiewów i jednoczesnym znacznym wzroście powierzchni uprawy rzepaku, zwiększyła się liczba kombajnów do zbioru tych upraw (o 33,1%). Zwiększyła się także liczba silosokombajnów – o 1,4%. Spadkowa tendencja powierzchni buraków cukrowych i ziemniaków miała natomiast wpływ na redukcję liczby kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów – odpowiednio o 18,5% i o 6,5%.

Najwięcej kombajnów zbożowych, buraczanych, ziemniaczanych i silosokombajnów spisano w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 50 ha UR. W ogólnej liczbie każdego rodzaju tych maszyn stanowiły one odpowiednio: 73,1%, 82,1%, 71,6% i 78,2%.

W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. odnotowano wzrost wyposażenia gospodarstw w polowe opryskiwacze ciągnikowe (o 4,5%). Większość tych maszyn (67,3%)

spisano w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 20 ha UR. Wzrost powierzchni sadów (o 18,6% w porównaniu z 2002 r.) wpłynął na wzrost liczby opryskiwaczy sadowniczych o 8,8%. Większa dynamika wzrostu powierzchni niż liczby opryskiwaczy spowodowała, że liczba tych maszyn przypadająca na jednostkę powierzchni sadów zmniejszyła się. Aktualnie na 100 ha sadów przypada 17,2 szt. opryskiwaczy, wobec 18,7 szt. osiem lat wcześniej. Najwięcej opryskiwaczy (73,1%), ze względu na specyfikę produkcji, odnotowano w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych od 3 do 15 ha. Powierzchnia sadów w tych gospodarstwach stanowiła blisko 70% powierzchni sadów w województwie.

Stwierdzona w spisie ogólna liczba opryskiwaczy obejmuje nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem danych o pracujących w gospodarstwach rolnych. Dostarcza on dwojakiego rodzaju informacji, służących różnym celom:

- **pierwsze ujęcie służy ocenie liczby pracujących w rolnictwie – jako segmentu całej gospodarki narodowej.** Ważne jest tu zatem uwzględnienie tylko tej części pracujących, dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem jest, aby w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy. Z tego samego względu zastosowano tu kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym momencie czasu (ostatni tydzień czerwca 2010 r.). Uzupełnienie tej zbiorowości stanowią pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych, a także w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (określanych dalej jako „gospodarstwa osób prawnych”),

- **drugie podejście ma na celu określenie wielkości nakładów pracy człowieka, ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku** (12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu – 30 czerwca 2010 r.).

Przedstawione w niniejszym Raporcie dane w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii osób pracujących w rolnictwie, takich jak pracownicy najemni dorywczy, pracownicy kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniany jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych

W ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. **liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych** wynosiła 295,0 tys. osób, w tym zdecydowana większość (97,1%) to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni na stałe pracownicy najemni stanowili stosunkowo niewielką zbiorowość – 6,6 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 1,9 tys. w gospodarstwach osób prawnych.

W swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 286,5 tys. osób (dla 246,5 tys. osób była to jedyna praca, a dla 40,0 tys. praca główna). Powyższe dane dotyczą wszystkich gospodarstw indywidualnych, bez względu na powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji, pod warunkiem, że gospodarstwo prowadziło działalność rolniczą.

Tabl. 9. **Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w 2010 r.**

R o k	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	
		razem	wyłącznie	głównie		
<i>w tysiącach osób</i>						
2010	295,0	286,5	246,5	40,0	6,6	1,9

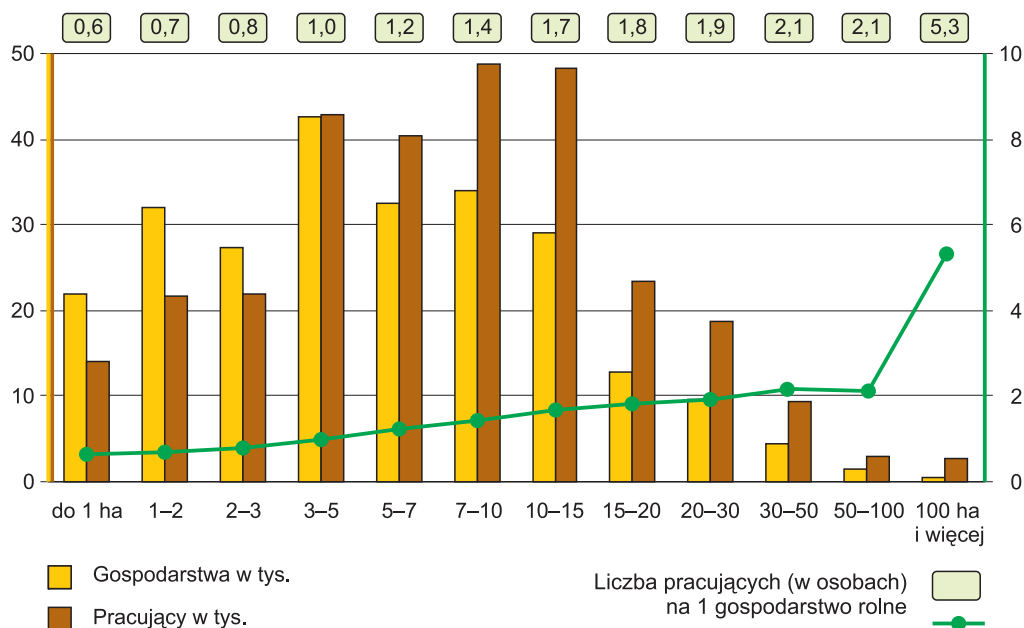
Danych tych nie można wprost porównywać z wynikami z 2002 r., pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego. W 2010 r. przyjęto bowiem nieco inny sposób wyodrębniania populacji pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym¹. Wynika to z odmiennego sposobu zadawania pytań spisowych w obu okresach, ale przede wszystkim wiąże się z wejściem Polski w struktury Unii Europejskiej i objęciem polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze, jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa, spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Nie ma możliwości wyodrębnienia z obu spisów zbiorowości pracujących z zachowaniem pełnej porównywalności.

Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadało 1,2 pracujących przy produkcji rolnej. Podobnie wskaźnik ten kształtował się dla rodzinnej siły roboczej (po uwzględnieniu jako podstawy tylko gospodarstw indywidualnych). Natomiast w gospodarstwach osób prawnych na 1 gospodarstwo rolne przypadało przeciętnie 6 stałych pracowników najemnych.

Omawiany wskaźnik zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie. O ile w jednostkach o powierzchni do 1 ha UR prowadzących działalność rolniczą (bez względu na formę prawną) na 1 gospodarstwo przypadało przeciętnie 0,6 osób pracujących wyłącznie lub głównie, to w gospodarstwach o powierzchni 100 ha UR i więcej – 5,3. Oznacza to, że praca w większych obszarowo gospodarstwach rolnych (często specjalistycznych) wymaga większego zaangażowania pracujących tam osób, dla których praca w takim gospodarstwie staje się pracą wyłączną, a dodatkowo wspomagana jest zatrudnianiem pracowników najemnych.

¹ W 2002 r. zbiorowość pracujących wyodrębniana była na podstawie łączonych informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, prowadzonych jednocześnie. Konieczność sprostania wymogom obu spisów powodowała nieco odmiennie podejście m.in. do ludności z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. W 2002 r. były to osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 r. – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Ponadto w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji.

Wykres 11. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach ^a według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

^a Niezależnie od formy prawnej gospodarstwa.

Wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych nieco większą zbiorowość stanowili mężczyźni niż kobiety. W przypadku rodzinnej siły roboczej różnice te były niewielkie (153,4 tys. wobec 133,1 tys.), natomiast w przypadku stałych pracowników najemnych liczebna przewaga mężczyzn była wyraźniejsza (4,6 tys. wobec 2,0 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 1,3 tys. wobec 0,6 tys. w gospodarstwach osób prawnych).

Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Inne ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych dotyczy **osób wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy**, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa niż analizowana wyżej, uwzględnia bowiem nakłady pracy każdej osoby w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto w 2010 r. (inaczej niż w 2002 r.) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale

z nim niezamieszkujący bądź zamieszkujący, ale nietworzący wspólnego gospodarstwa domowego z użytkownikiem.

Zgodnie z opisaną metodologią liczba **członków rodziny użytkownika** gospodarstwa rolnego **zaangażowanych w pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** w ciągu 12 miesięcy wynosiła 567,2 tys. osób, a po uwzględnieniu stałych pracowników najemnych – liczba pracujących w gospodarstwach indywidualnych wynosiła 573,8 tys. osób. **We wszystkich gospodarstwach rolnych** zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu wyniosła 575,7 tys.

W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się liczba użytkowników i współmałżonków pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku. Jest to oczywiście wynikiem zmniejszenia się liczby gospodarstw rolnych w analizowanym okresie. Jednocześnie zwiększyła się liczba pozostałych członków rodziny wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rodzinne. Nawet uwzględniając różnice metodologiczne obu spisów, zwiększenie się tej populacji jest wyraźnie widoczne. Zwiększyła się także liczba pracowników najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwach indywidualnych. Zmniejszyła się natomiast liczba pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach osób prawnych.

Tabl. 10. Nakłady pracy w ciągu roku w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010

L a t a	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza				pracownicy najemni stali	
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		
<i>w tysiącach osób</i>							
2002	535,8	527,4	270,5	144,7	112,3	5,3	3,0
2010	575,7	567,2	244,4	143,1	179,7	6,6	1,9

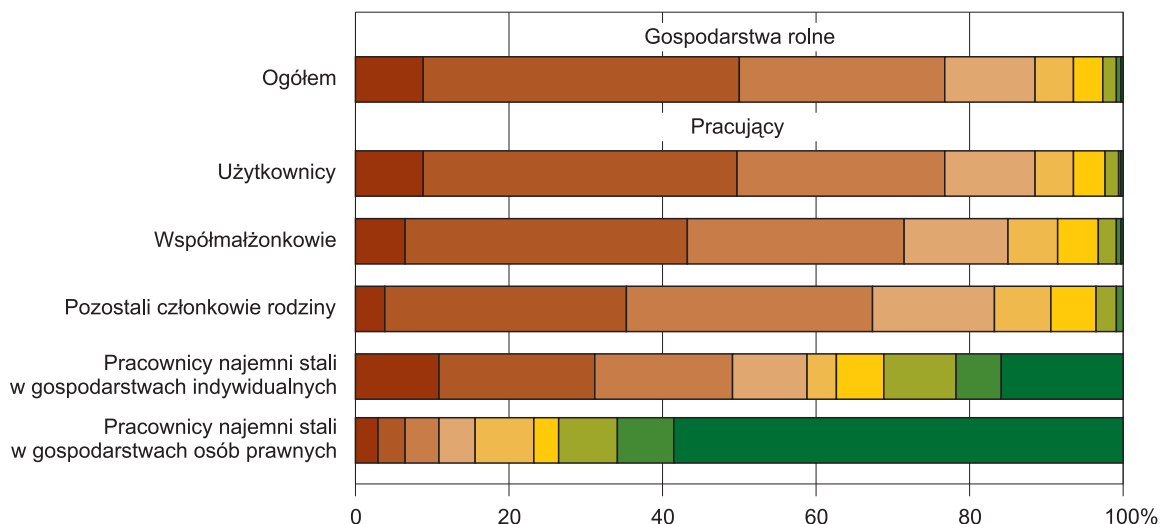
^a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, zwłaszcza znaczący udział gospodarstw użytkujących do 10 ha użytków rolnych (76,8% ogółu prowadzących działalność rolniczą), wyraźnie przekłada się na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Prawie 72% ogółu osób wnoszących w ciągu roku wkład pracy w produkcję rolną skupiały właśnie te gospodarstwa.

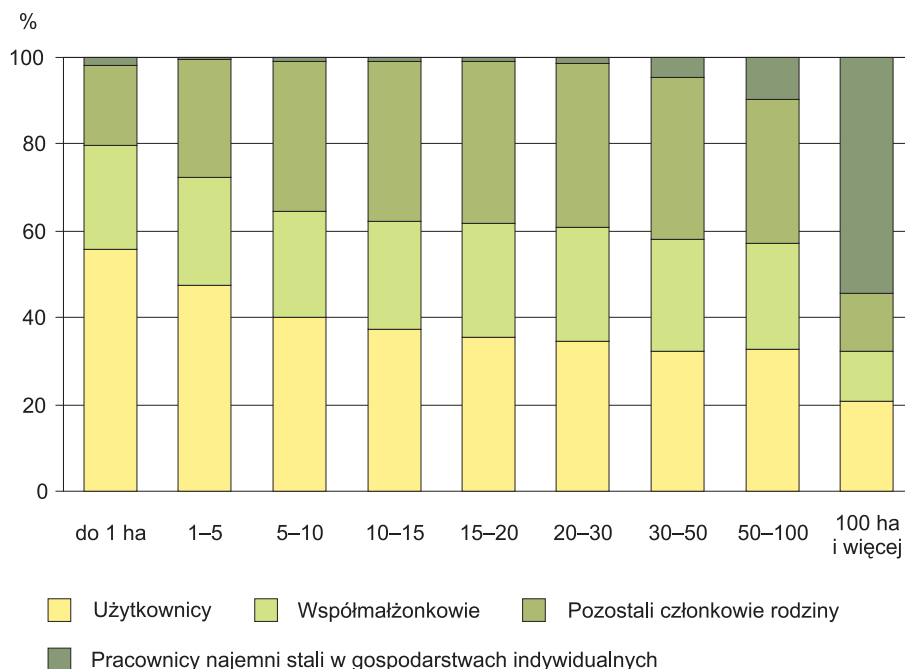
Wykres 12. **Struktura gospodarstw rolnych oraz poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.**

Grupy obszarowe UR:

■ do 1 ha ■ 1–5 ■ 5–10 ■ 10–15 ■ 15–20 ■ 20–30 ■ 30–50 ■ 50–100 ■ 100 ha i więcej

Wykres 13. **Struktura nakładów pracy według kategorii pracujących w ciągu roku w gospodarstwach indywidualnych w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych w 2010 r.**

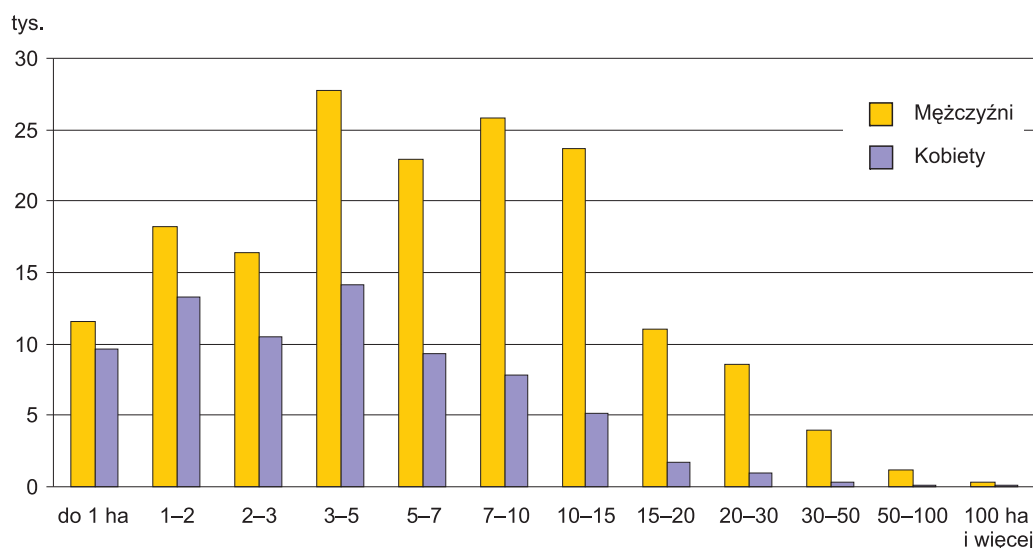
W gospodarstwach poniżej 100 ha UR wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku wnosili przede wszystkim użytkownicy, współmałżonkowie, ale także inni członkowie rodziny użytkownika. W gospodarstwach wielkoobszarowych (100 ha UR i więcej)

największy wkład pracy w produkcję rolną mieli pracownicy najemni (zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i osób prawnych). Oznaczać to może, że w gospodarstwach tych zasoby własnej rodzinnej siły roboczej są niewystarczające lub świadomie podejmowana jest decyzja o niepełnym wykorzystaniu rodzinnej siły roboczej i jednoczesnym zatrudnieniu za wynagrodzeniem osób spoza gospodarstwa.

Nie wszyscy użytkownicy gospodarstw rolnych zadeklarowali swój wkład pracy przy produkcji rolnej w ciągu roku, praca ta może być bowiem wykonywana przez innego członka rodziny. Także kierowanie gospodarstwem rolnym może być zlecane innej osobie z rodziny bądź (co ma miejsce w zasadzie wyłącznie w gospodarstwach wielkoobszarowych) do kierowania gospodarstwem rolnym zatrudniani są pracownicy najemni. Zdecydowanie jednak większość użytkowników to pracujący i kierujący własnym gospodarstwem rolnym.

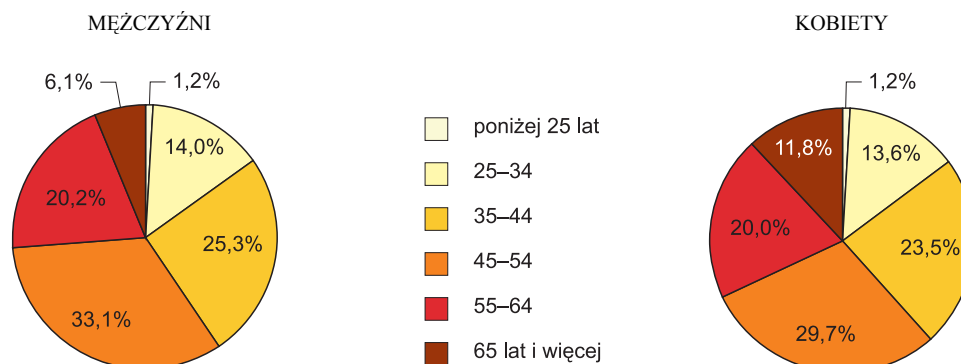
Ponad 70% ogółu użytkowników (pracujących) w swoich gospodarstwach rolnych to mężczyźni. Kobiety w porównaniu z mężczyznami użytkowały mniejsze obszary gospodarstwa rolne.

Wykres 14. **Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.**

Ponad 60% ogółu pracujących użytkowników gospodarstw rolnych to osoby w wieku powyżej 44 lat; prawie 8% pracujących użytkowników przekroczyło wiek 65 lat. Wśród kobiet-użytkowników struktura wieku jest bardziej niekorzystna – udział osób w wieku powyżej 44 lat wyniósł 61,6%, w tym w wieku 65 lat i więcej – 11,8%. Dla mężczyzn odsetek ten ukształtował się na poziomie odpowiednio – 59,4% i 6,1%.

Wykres 15. **Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci w 2010 r.**

Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pracownicy najemni. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności w poszczególnych typach gospodarstw. Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych opracowaniach analitycznych GUS poświęconych zagadnieniom pracujących w gospodarstwach rolnych, rozszerzonych o **nakłady wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**, tj. po przeliczeniu liczby osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwa rolne w ciągu roku na pełne etaty. Dodatkowo prezentacja będzie uwzględniała wkład pracy najemnych pracowników dorywczych, pracowników kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących”, które – jak wspomniano wcześniej – z założenia wyrażone są w dniówkach, przeliczonych następnie na umowne roczne jednostki pracy.

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE NA TLE KRAJU

Województwo mazowieckie zajmuje silną pozycję w kraju w zakresie produkcji rolniczej. Świadczy o tym znaczący udział Mazowsza w krajowej produkcji zbóż, ziemniaków, owoców, warzyw, mleka i mięsa. Z najnowszych szacunków wynika, że producenci z naszego województwa wytworzyli (w 2009 r.) 14,3% globalnej produkcji roślinnej i 15,4% produkcji zwierzęcej w kraju.

Tę silną pozycję potwierdziły wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. Wśród 16 województw Mazowsze zajmuje czołowe lokaty, a mianowicie:

- 2 miejsce w kraju (po woj. małopolskim) pod względem liczby gospodarstw rolnych,
- 2 lokatę (po woj. lubelskim) pod względem odsetka gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w ogólnej liczbie gospodarstw,

- 1 miejsce (przed woj. wielkopolskim) pod względem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych,
- 1 miejsce (przed woj. lubelskim) pod względem powierzchni sadów,
- 2 lokatę (po woj. wielkopolskim) pod względem powierzchni zasiewów zbóż,
- 1 lokatę (przed woj. łódzkim) pod względem uprawy ziemniaków,
- 2 lokatę (po woj. wielkopolskim) pod względem powierzchni uprawy roślin pastewnych,
- 3 lokatę (przed woj. kujawsko-pomorskim i wielkopolskim) pod względem powierzchni uprawy warzyw gruntowych,
- 1 lokatę (przed woj. podlaskim) pod względem pogłowia bydła,
- 3 lokatę (po woj. wielkopolskim i kujawsko-pomorskim) pod względem stada trzody chlewnej,
- 1 lokatę (przed woj. lubelskim) pod względem stada koni,
- 2 lokatę (po woj. wielkopolskim) pod względem pogłowia drobiu ogółem.

Udział województwa mazowieckiego w kraju w zakresie wybranych kategorii badanych w spisie zaprezentowano w poniższej tablicy.

Tabl. 11. **Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r.**

Wyszczególnienie	Polska	Województwo		Polska	Woje- wództwo
	liczby bezwzględne		udział w kraju	struktura	

Gospodarstwa rolne

	<i>w tysiącach</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Liczba gospodarstw rolnych	2277,6	277,5	12,2	100,0	100,0
grupy obszarowe użytków rolnych w ha:					
0 – 1	714,8	39,9	5,6	31,4	14,4
powyżej 1 ha	1562,8	237,7	15,2	68,6	85,6
z tego:					
1– 2	342,6	37,3	10,9	15,0	13,5
2– 3	231,2	30,0	13,0	10,1	10,8
3– 5	289,3	44,8	15,5	12,7	16,1
5– 7	178,9	33,3	18,6	7,9	12,0
7– 10	173,2	34,3	19,8	7,6	12,4
10– 15	152,2	29,1	19,1	6,7	10,5
15– 20	72,2	12,8	17,8	3,2	4,6
20– 30	61,0	9,6	15,8	2,7	3,5
30– 50	35,7	4,4	12,3	1,6	1,6
50– 100	17,0	1,4	8,0	0,7	0,5
100 i więcej	9,6	0,5	5,4	0,4	0,2

Tabl. 11. Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r. (cd.)

Wyszczególnienie	Polska	Województwo		Polska	Woje- wództwo
	liczby bezwzględne		udział w kraju	struktura	

Gospodarstwa rolne (dok.)

	<i>w tysiącach</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Liczba gospodarstw rolnych	2277,6	277,5	12,2	100,0	100,0
prowadzących działalność rolniczą.....	1891,1	248,0	13,1	83,0	89,3
wyłącznie produkcję roślinną	845,9	115,3	13,6	37,1	41,5
wyłącznie produkcję zwierzęcą	22,3	2,4	11,0	1,0	0,9
produkcję roślinną i zwierzęcą.....	1022,9	130,2	12,7	44,9	46,9
nieprowadzących działalności rolniczej.....	386,6	29,6	7,6	17,0	10,7
	<i>w hektarach</i>				
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego	6,82	7,23	x	x	x
prowadzącego działalność rolniczą.....	7,92	7,84	x	x	x
wyłącznie produkcję roślinną	5,89	5,22	x	x	x
wyłącznie produkcję zwierzęcą	1,53	2,77	x	x	x
produkcję roślinną i zwierzęcą.....	9,73	10,25	x	x	x
nieprowadzącego działalności rolniczej.....	1,46	2,11	x	x	x

Użytkowanie gruntów

	<i>w tys. ha</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Powierzchnia gruntów ogółem.....	18257,3	2366,2	13,0	100,0	100,0
użytki rolne razem.....	15534,3	2005,3	12,9	85,1	84,7
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	14548,0	1897,7	13,0	79,7	80,2
zasiewy	10565,4	1219,0	11,5	57,9	51,5
grunty ugorowane	365,0	51,2	14,0	2,0	2,2
sady	362,8	104,4	28,8	2,0	4,4
łąki trwałe	2635,4	428,0	16,2	14,4	18,1
pastwiska trwałe.....	619,3	95,1	15,4	3,4	4,0
użytki rolne pozostałe	986,3	107,5	10,9	5,4	4,5
lasy i grunty leśne	1373,5	234,5	17,1	7,5	9,9
pozostałe grunty	1349,5	126,5	9,4	7,4	5,3

Tabl. 11. Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r. (cd.)

Wyszczególnienie	Polska	Województwo		Polska	Woje- wództwo
	liczby bezwzględne		udział w kraju	struktura	

Powierzchnia zasiewów

	<i>w tys. ha</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Powierzchnia zasiewów	10565,4	1219,0	11,5	100,0	100,0
zboża ogółem	7646,3	923,3	12,1	72,4	75,7
w tym zboża podstawowe	6078,4	694,2	11,4	57,5	57,0
strączkowe jadalne	42,0	1,7	4,2	0,4	0,1
przemysłowe	1172,4	59,7	5,1	11,1	4,9
w tym:					
rzepak i rzepik	946,1	47,5	5,0	9,0	3,9
buraki cukrowe	206,4	11,8	5,7	2,0	1,0
ziemniaki	387,3	54,1	14,0	3,7	4,4
pastewne	900,0	122,8	13,6	8,5	10,1
pozostałe	417,4	57,3	13,7	4,0	4,7
w tym warzywa gruntowe	139,5	19,8	14,2	1,3	1,6

Zwierzęta gospodarskie

	<i>w tys. szt.</i>		<i>w %</i>		
Bydło	5754,7	1059,1	18,4	x	x
w tym krowy	2651,4	543,1	20,5	x	x
Trzoda chlewna	15270,7	1439,7	9,4	x	x
w tym lochy	1426,6	134,3	9,4	x	x
Owce	267,7	9,3	3,5	x	x
Konie	264,1	48,1	18,2	x	x
Kozy	108,2	6,3	5,8	x	x
Króliki	631,5	51,4	8,1	x	x
Drób ogółem	174517,6	28140,2	16,1	x	x
	<i>w tys. szt. dużych (SD)</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Pogłowie zwierząt razem	10404,9	1526,9	14,7	100,0	100,0
bydło	4415,7	837,7	19,0	42,4	54,9
trzoda chlewna	3663,1	342,1	9,3	35,2	22,4
owce	26,8	0,9	3,5	0,3	0,1
konie	211,3	38,5	18,2	2,0	2,5
kozy	10,8	0,6	5,8	0,1	0,0
króliki	12,6	1,0	8,1	0,1	0,1
drób ogółem	2064,5	306,2	14,8	19,8	20,1

Tabl. 11. Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r. (cd.)

Wyszczególnienie	Polska	Województwo		Polska	Woje- wództwo
	liczby bezwzględne		udział w kraju	struktura	

Ciągniki i maszyny rolnicze

	<i>w tys. szt.</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Ciągniki ogółem.....	1470,9	213,9	14,5	100,0	100,0
z tego o mocy:					
do 15 kW.....	47,3	4,6	9,8	3,2	2,2
15 do 25.....	499,9	79,2	15,8	34,0	37,0
25 do 40.....	460,4	68,7	14,9	31,3	32,1
40 do 60.....	288,3	41,9	14,5	19,6	19,6
60 do 100.....	141,6	17,7	12,5	9,6	8,3
100 kW i więcej.....	33,4	1,9	5,7	2,3	0,9
	<i>w tys. szt.</i>		<i>w %</i>		
Kombajny zbożowe.....	152,1	17,2	11,3	x	x
Kombajny ziemniaczane.....	79,9	13,1	16,4	x	x
Kombajny buraczane.....	27,8	1,4	5,0	x	x
Silosokombajny.....	11,8	1,6	13,2	x	x
Opryskiwacze polowe.....	495,7	73,9	14,9	x	x
Opryskiwacze sadownicze.....	51,8	17,9	34,6	x	x

Pracujący w gospodarstwach rolnych

	<i>w tysiącach</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Pracujący ogółem.....	2304,5	295,0	12,8	100,0	100,0
w gospodarstwach indywidualnych.....	2262,6	293,1	13,0	98,2	99,4
pracujący w swoim gospodarstwie rolnym.....	2216,1	286,5	12,9	96,2	97,1
wyłącznie.....	1944,7	246,5	12,7	84,4	83,5
głównie.....	271,4	40,0	14,7	11,8	13,6
pracownicy najemni stali.....	46,5	6,6	14,3	2,0	2,3
w gospodarstwach osób prawnych – pracownicy najemni stali.....	41,9	1,9	4,5	1,8	0,6

Tabl. 11. Województwo mazowieckie na tle kraju w 2010 r. (dok.)

Wyszczególnienie	Polska	Województwo		Polska	Woje- wództwo
	liczby bezwzględne		udział w kraju	struktura	

Pracujący w gospodarstwach rolnych (dok.)

	<i>w tysiącach</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych ..	1854,3	244,4	13,2	100,0	100,0
poniżej 25 lat.....	21,8	3,0	13,9	1,2	1,2
25–34.....	238,6	34,0	14,2	12,9	13,9
35–44.....	434,9	60,6	13,9	23,5	24,8
45–54.....	569,1	78,5	13,8	30,7	32,1
55–64.....	387,6	49,1	12,7	20,9	20,1
65 lat i więcej ..	202,4	19,1	9,5	10,9	7,8
	<i>w tysiącach</i>		<i>w %</i>	<i>w odsetkach</i>	
Pracujący ogółem ^a	4537,1	575,7	12,7	100,0	100,0
w gospodarstwach indywidualnych	4495,2	573,8	12,8	99,1	99,7
rodzinna siła robocza	4448,7	567,2	12,7	98,1	98,5
użytkownicy.....	1854,3	244,4	13,2	40,9	42,5
współmałżonkowie	1077,7	143,1	13,3	23,8	24,9
pozostali członkowie rodziny ^a	1516,7	179,7	11,8	33,4	31,2
pracownicy najemni stali	46,5	6,6	14,3	1,0	1,2
w gospodarstwach osób prawnych – pracownicy najemni stali	41,9	1,9	4,5	0,9	0,3

^a Z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

CZEŚĆ TABELARYCZNA

Wybrane dane o województwach

Tabl. 1. Gospodarstwa rolne i użytkowanie gruntów według województw w latach 2002 i 2010

WOJEWÓDZTWA	2002		2010					
	gospodarstwa rolne		powierzchnia gospodarstw rolnych					
	w tysiącach	2002 = = 100	ogółem w tys. ha	użytki rolne		lasy i grunty leśne	pozosta- łe grunty	
				razem	w tym w dobrej kulturze rolnej			
w odsetkach								
POLSKA	2933,2	2277,6	77,6	18257,3	85,1	79,7	7,5	7,4
Dolnośląskie	141,3	107,3	75,9	1126,8	85,2	79,8	2,9	11,9
Kujawsko-pomorskie	116,0	88,6	76,4	1270,2	85,4	84,2	5,2	9,4
Lubelskie	305,9	257,3	84,1	1653,0	85,2	82,2	8,8	5,9
Lubuskie	55,3	43,0	77,8	506,0	87,8	79,4	5,9	6,3
Łódzkie	209,7	168,1	80,2	1171,1	85,5	82,0	8,2	6,2
Małopolskie	373,7	283,5	75,9	847,1	77,2	70,1	14,8	8,0
Mazowieckie	369,5	277,5	75,1	2366,2	84,7	80,2	9,9	5,3
Opolskie	74,1	44,8	60,5	547,5	94,6	93,3	1,9	3,5
Podkarpackie	311,9	261,4	83,8	838,8	81,9	70,9	9,1	9,0
Podlaskie	120,1	104,0	86,6	1277,1	83,0	80,6	12,1	5,0
Pomorskie	76,7	60,9	79,4	1065,8	85,2	68,2	6,0	8,8
Śląskie	253,1	163,3	64,5	655,4	73,3	63,1	17,8	9,0
Świętokrzyskie	172,3	141,9	82,4	651,6	83,9	76,7	9,2	6,9
Warmińsko-mazurskie	80,6	65,2	80,9	1212,2	85,8	79,5	4,1	10,0
Wielkopolskie	202,1	162,7	80,5	1999,2	89,9	88,5	4,4	5,7
Zachodniopomorskie ...	71,0	48,1	67,7	1069,2	87,7	80,1	2,2	10,1

Tabl. 2. Powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich według województw w latach 2002 i 2010

WOJE- WÓDZTWA	2002	2010				2002	2010		2002	2010	
	powierzchnia zasiewów					bydło			trzoda chlewna		
	ogółem		w tym								
			zboża ogółem	ziem- niaki							
w tysiącach hektarów	2002 = = 100	w % ogólnej powierzchni zasiewów		w tysiącach sztuk	2002 = = 100	w tysiącach sztuk	2002 = = 100				
POLSKA	10764,3	10565,4	98,2	72,4	3,7	5532,7	5754,7	104,0	18628,9	15270,7	82,0
Dolnośląskie	707,2	724,2	102,4	70,4	3,2	141,3	109,1	77,2	556,0	301,9	54,3
Kujawsko- -pomorskie...	914,0	904,4	99,0	65,9	2,1	415,4	466,0	112,2	2224,2	1791,3	80,5
Lubelskie	1097,7	1034,1	94,2	77,4	2,7	439,2	388,9	88,6	1354,9	1000,2	73,8
Lubuskie	248,0	285,1	115,0	72,6	1,9	73,2	69,5	95,0	287,7	164,9	57,3
Łódzkie	795,6	744,0	93,5	78,4	5,8	450,2	454,5	101,0	1382,4	1310,5	94,8
Małopolskie	383,4	306,7	80,0	67,7	11,7	287,3	200,3	69,7	542,5	359,2	66,2
Mazowieckie	1303,8	1219,0	93,5	75,7	4,4	912,6	1059,1	116,1	1992,1	1439,7	72,3
Opolskie	452,1	456,4	100,9	70,9	1,9	136,1	122,8	90,2	734,9	603,1	82,1
Podkarpackie ...	367,6	323,0	87,9	70,1	10,6	199,7	115,7	57,9	388,4	298,2	76,8
Podlaskie	638,6	608,7	95,3	76,6	2,9	688,4	879,0	127,7	922,3	552,5	59,9
Pomorskie	555,6	573,0	103,1	70,9	3,6	201,2	195,6	97,2	1042,8	845,3	81,1
Śląskie	274,8	301,8	109,8	71,7	4,0	149,3	128,5	86,0	426,5	350,3	82,1
Świętokrzyskie	377,7	329,8	87,3	73,8	6,1	203,7	181,7	89,2	483,9	382,0	78,9
Warmińsko- -mazurskie...	586,2	607,7	103,7	70,4	1,7	391,9	435,4	111,1	861,0	670,5	77,9
Wielkopolskie	1458,2	1479,3	101,5	73,3	2,7	720,7	844,1	117,1	4805,5	4819,5	100,3
Zachodnio- pomorskie....	603,8	668,2	110,6	63,6	2,3	122,6	104,5	85,2	623,7	381,7	61,2

Gospodarstwa rolne

Tabl. 3. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników w latach 2002 i 2010

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	
	<i>w tysiącach</i>			
O g ó ł e m.....	369,5	277,5	277,2	247,7
0 - 1.....	77,7	39,9	39,8	22,0
Powyżej 1 ha razem.....	291,8	237,7	237,4	225,7
z tego:				
1 - 2.....	58,0	37,3	37,3	32,0
2 - 3.....	35,2	30,0	30,0	27,3
3 - 5.....	51,6	44,8	44,8	42,5
5 - 7.....	39,8	33,3	33,3	32,5
7 - 10.....	41,6	34,3	34,3	33,9
10 - 15.....	35,5	29,1	29,1	28,9
15 - 20.....	15,0	12,8	12,8	12,8
20 - 30.....	10,1	9,6	9,6	9,6
30 - 50.....	3,8	4,4	4,4	4,4
50 - 100.....	0,9	1,4	1,3	1,3
100 i więcej.....	0,4	0,5	0,4	0,4
	<i>w odsetkach</i>			
O g ó ł e m.....	100,0	100,0	100,0	100,0
0 - 1.....	21,0	14,4	14,4	8,9
Powyżej 1 ha razem.....	79,0	85,6	85,6	91,1
z tego:				
1 - 2.....	15,7	13,5	13,5	12,9
2 - 3.....	9,5	10,8	10,8	11,0
3 - 5.....	14,0	16,1	16,1	17,2
5 - 7.....	10,8	12,0	12,0	13,1
7 - 10.....	11,3	12,4	12,4	13,7
10 - 15.....	9,6	10,5	10,5	11,7
15 - 20.....	4,1	4,6	4,6	5,2
20 - 30.....	2,7	3,5	3,5	3,9
30 - 50.....	1,0	1,6	1,6	1,8
50 - 100.....	0,2	0,5	0,5	0,5
100 i więcej.....	0,1	0,2	0,2	0,2

Tabl. 4. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nieprowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
<i>w tysiącach</i>						
2002						
Ogółem.....	369,5	271,0	89,1	4,3	177,7	98,5
2010						
Ogółem.....	277,5	248,0	115,3	2,4	130,2	29,6
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	39,9	22,0	15,7	1,5	4,8	17,9
1 - 2.....	37,3	32,0	24,0	0,2	7,8	5,3
2 - 3.....	30,0	27,3	18,3	0,2	8,9	2,7
3 - 5.....	44,8	42,5	22,7	0,2	19,6	2,3
5 - 7.....	33,3	32,5	13,2	0,1	19,2	0,8
7 - 10.....	34,3	34,0	10,5	0,1	23,4	0,4
10 - 15.....	29,1	29,0	6,4	0,1	22,5	0,1
15 - 20.....	12,8	12,8	2,0	0,0	10,8	0,1
20 - 30.....	9,6	9,6	1,2	0,0	8,4	0,0
30 - 50.....	4,4	4,4	0,6	0,0	3,7	0,0
50 - 100.....	1,4	1,4	0,5	0,0	0,9	0,0
100 ha i więcej.....	0,5	0,5	0,3	—	0,2	0,0
<i>w odsetkach</i>						
2002						
Ogółem.....	100,0	73,3	24,1	1,2	48,1	26,7
2010						
Ogółem.....	100,0	89,3	41,5	0,9	46,9	10,7
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	100,0	55,2	39,4	3,7	12,1	44,8
Powyżej 1 ha.....	100,0	95,1	41,9	0,4	52,8	4,9

Tabl. 5. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nieprowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
<i>w hektarach</i>						
2002						
Ogółem.....	6,09	7,40	3,89	1,40	9,31	2,46
2010						
Ogółem.....	7,23	7,84	5,22	2,77	10,25	2,11
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	0,38	0,52	0,55	0,11	0,57	0,21
1 - 2.....	1,48	1,48	1,47	1,47	1,51	1,43
2 - 3.....	2,46	2,46	2,45	2,48	2,48	2,42
3 - 5.....	3,93	3,93	3,88	3,91	3,99	3,79
5 - 7.....	5,92	5,92	5,88	5,91	5,96	5,80
7 - 10.....	8,36	8,37	8,29	8,46	8,40	8,07
10 - 15.....	12,10	12,10	11,92	12,20	12,15	11,82
15 - 20.....	17,18	17,18	17,03	17,33	17,20	17,38
20 - 30.....	23,97	23,97	23,91	24,18	23,98	24,66
30 - 50.....	37,19	37,18	37,93	39,62	37,05	38,91
50 - 100.....	65,61	65,56	69,11	68,50	63,71	74,23
100 ha i więcej.....	279,51	237,20	228,81	—	248,05	2663,27

Użytkowanie gruntów

Tabl. 6. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	
<i>w tysiącach hektarów</i>				
Powierzchnia gruntów ogółem.....	2591,6	2366,2	2286,0	2240,9
Użytki rolne razem.....	2249,0	2005,3	1941,3	1926,1
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	.	1897,7	1858,8	1847,8
zasiewy.....	.	1219,0	1189,0	1184,2
grunty ugorowane.....	.	51,2	48,9	47,5
sady.....	.	104,4	104,2	103,4
łąki trwale.....	.	428,0	423,9	420,2
pastwiska trwale.....	.	95,1	92,8	92,5
użytki rolne pozostałe..	.	107,5	82,5	78,3
Lasy i grunty leśne.....	220,8	234,5	229,9	216,6
Pozostałe grunty.....	121,9	126,5	114,9	98,3
<i>w odsetkach</i>				
Powierzchnia gruntów ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne razem.....	86,8	84,7	84,9	85,9
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	x	80,2	81,3	82,5
zasiewy.....	x	51,5	52,0	52,8
grunty ugorowane.....	x	2,2	2,1	2,1
sady.....	x	4,4	4,6	4,6
łąki trwale.....	x	18,1	18,5	18,7
pastwiska trwale.....	x	4,0	4,1	4,1
użytki rolne pozostałe..	x	4,5	3,6	3,5
Lasy i grunty leśne.....	8,5	9,9	10,1	9,7
Pozostałe grunty.....	4,7	5,3	5,0	4,4

Tabl. 7. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne								Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		ogółem	z tego w dobrej kulturze rolnej						pozostałe		
			razem	zasiewy	grunty ugorowane	sady	łąki	pastwiska			
<i>w tysiącach hektarów</i>											
2002											
O g ó ł e m.....	2591,6	2249,0	220,8	121,9
2010											
O g ó ł e m.....	2366,2	2005,3	1897,7	1219,0	51,2	104,4	428,0	95,1	107,5	234,5	126,5
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	46,1	15,2	11,0	4,8	1,5	0,8	3,7	0,2	4,2	14,3	16,6
1 - 2.....	72,5	55,1	45,4	23,8	4,3	3,6	12,8	0,9	9,7	10,6	6,8
2 - 3.....	93,2	73,8	63,8	35,6	4,7	5,1	17,1	1,3	10,0	12,3	7,1
3 - 5.....	216,0	175,8	160,1	95,0	8,2	12,8	39,7	4,4	15,6	26,8	13,4
5 - 7.....	236,0	197,4	186,5	115,6	6,3	15,2	43,1	6,3	10,9	26,5	12,0
7 - 10.....	337,5	287,2	277,0	173,3	6,6	22,2	62,5	12,4	10,3	35,4	14,8
10 - 15.....	407,7	352,1	344,3	217,9	4,8	22,3	78,1	21,1	7,8	40,3	15,3
15 - 20.....	252,2	220,4	216,2	137,7	2,2	9,4	50,9	15,9	4,2	23,1	8,8
20 - 30.....	260,0	230,6	227,7	149,0	2,0	6,5	53,7	16,5	3,0	21,4	7,9
30 - 50.....	186,2	163,9	161,2	113,5	1,6	2,5	34,6	9,1	2,7	11,9	10,3
50 - 100.....	100,1	89,5	87,0	61,9	2,8	2,4	16,2	3,7	2,5	6,3	4,3
100 ha i więcej..	158,9	144,2	117,6	91,0	6,1	1,7	15,6	3,3	26,6	5,6	9,2
<i>w odsetkach</i>											
2002											
O g ó ł e m.....	100,0	86,8	8,5	4,7
2010											
O g ó ł e m.....	100,0	84,7	80,2	51,5	2,2	4,4	18,1	4,0	4,5	9,9	5,3
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	100,0	33,0	23,9	10,4	3,2	1,7	8,1	0,5	9,1	31,0	36,0
Powyżej 1 ha.....	100,0	85,8	81,3	52,3	2,1	4,5	18,3	4,1	4,5	9,5	4,7

Powierzchnia zasiewów

Tabl. 8. Powierzchnia zasiewów według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002		2010	
	ogółem		w tym gospodarstwa indywidualne	
			razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR
<i>w tysiącach hektarów</i>				
Powierzchnia zasiewów ogółem.....	1303,8	1219,0	1189,0	1184,2
Zboża ogółem.....	1025,6	923,3	905,6	902,9
w tym podstawowe.....	784,0	694,2	680,3	678,2
Strączkowe jadalne	1,9	1,7	1,7	1,7
Przemysłowe.....	39,8	59,7	54,2	54,2
w tym:				
rzepak i rzepik.....	16,5	47,5	42,7	42,7
buraki cukrowe.....	23,0	11,8	11,1	11,1
Ziemniaki.....	123,0	54,1	53,4	52,7
Pastewne.....	67,5	122,8	119,8	119,6
Pozostałe.....	46,0	57,3	54,3	53,1
w tym warzywa.....	26,2	19,8	19,3	19,2
<i>w odsetkach</i>				
Powierzchnia zasiewów ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem.....	78,7	75,7	76,2	76,2
w tym podstawowe.....	60,1	57,0	57,2	57,3
Strączkowe jadalne	0,1	0,1	0,1	0,1
Przemysłowe.....	3,0	4,9	4,6	4,6
w tym:				
rzepak i rzepik.....	1,3	3,9	3,6	3,6
buraki cukrowe.....	1,8	1,0	0,9	0,9
Ziemniaki.....	9,4	4,4	4,5	4,5
Pastewne.....	5,2	10,1	10,1	10,1
Pozostałe.....	3,5	4,7	4,6	4,5
w tym warzywa.....	2,0	1,6	1,6	1,6

Tabl. 9. Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia zasiewów ogółem	W tym					
		zboża		strączkowe jadalne	przemysłowe	ziemniaki	pastewne
		ogółem	w tym podstawowe				
<i>w tysiącach hektarów</i>							
2002							
O g ó ł e m.....	1303,8	1025,6	784,0	1,9	39,8	123,0	67,5
2010							
O g ó ł e m.....	1219,0	923,3	694,2	1,7	59,7	54,1	122,8
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	4,8	2,7	2,1	0,0	0,1	0,7	0,2
1 - 2.....	23,8	18,1	13,7	0,0	0,4	1,6	1,3
2 - 3.....	35,6	28,0	21,0	0,1	0,6	2,1	1,9
3 - 5.....	95,0	76,2	57,4	0,1	1,6	5,2	5,5
5 - 7.....	115,6	94,1	70,9	0,2	2,0	5,9	6,6
7 - 10.....	173,3	140,1	105,0	0,2	3,1	8,3	11,9
10 - 15.....	217,9	172,0	128,1	0,2	5,7	9,8	20,8
15 - 20.....	137,7	105,3	78,8	0,2	5,1	5,6	16,7
20 - 30.....	149,0	109,4	81,1	0,2	7,8	5,2	22,4
30 - 50.....	113,5	79,6	61,5	0,2	9,2	3,6	18,1
50 - 100.....	61,9	40,9	31,9	0,1	7,8	2,0	9,1
100 ha i więcej.....	91,0	56,9	42,7	0,4	16,4	4,1	8,3
<i>w odsetkach</i>							
2002							
O g ó ł e m.....	100,0	78,7	60,1	0,1	3,0	9,4	5,2
2010							
O g ó ł e m.....	100,0	75,7	57,0	0,1	4,9	4,4	10,1
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	55,2	43,3	0,2	1,3	14,0	3,6
Powyżej 1 ha.....	100,0	75,8	57,0	0,1	4,9	4,4	10,1

Zwierzęta gospodarskie

Tabl. 10. Zwierzęta gospodarskie według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002		2010	
	ogółem		w tym gospodarstwa indywidualne	
			razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR
<i>w tysiącach sztuk</i>				
Bydło	912,6	1059,1	1051,3	1049,2
w tym krowy.....	525,9	543,1	539,6	538,3
Trzoda chlewna	1992,1	1439,7	1387,8	1376,7
w tym lochy.....	211,0	134,3	124,5	123,8
Owce.....	13,6	9,3	9,0	9,0
Konie.....	62,8	48,1	47,5	46,5
Kozy.....	14,6	6,3	6,2	5,8
Króliki.....	69,8	51,4	51,2	46,4
Drób ogółem.....	24800,3	28140,2	26283,2	21003,2
<i>obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach</i>				
Bydło	40,6	52,8	54,2	54,5
w tym krowy.....	23,4	27,1	27,8	28,0
Trzoda chlewna	88,6	71,8	71,5	71,5
w tym lochy.....	9,4	6,7	6,4	6,4
Owce.....	0,6	0,5	0,5	0,5
Konie.....	2,8	2,4	2,4	2,4
Kozy.....	0,7	0,3	0,3	0,3
Króliki.....	3,1	2,6	2,6	2,4
Drób ogółem.....	1102,7	1403,3	1353,9	1090,5

Tabl. 11. Zwierzęta gospodarskie w sztukach dużych (SD) według użytkowników w 2010 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR
<i>w tysiącach przeliczeniowych sztuk dużych (SD)</i>			
Pogłowie zwierząt razem	1526,9	1491,4	1436,0
Bydło	837,7	832,1	830,3
Trzoda chlewna	342,1	330,2	328,1
Owce.....	0,9	0,9	0,9
Konie.....	38,5	38,0	37,2
Kozy.....	0,6	0,6	0,6
Króliki.....	1,0	1,0	0,9
Drób ogółem.....	306,2	288,6	238,1
<i>w odsetkach</i>			
Pogłowie zwierząt razem	100,0	100,0	100,0
Bydło	54,9	55,8	57,8
Trzoda chlewna	22,4	22,1	22,8
Owce.....	0,1	0,1	0,1
Konie.....	2,5	2,5	2,6
Kozy.....	0,0	0,0	0,0
Króliki.....	0,1	0,1	0,1
Drób ogółem.....	20,1	19,4	16,6

Tabl. 12. Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Wyszczególnienie	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
<i>w tysiącach sztuk</i>					
O g ó ł e m.....	1059,1	1439,7	9,3	48,1	28140,2
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	3,3	16,2	0,1	1,0	5636,9
1 - 2.....	4,2	10,3	0,1	2,1	1763,8
2 - 3.....	7,4	19,5	0,2	3,4	2085,1
3 - 5.....	30,1	70,3	0,6	8,0	2515,1
5 - 7.....	54,2	109,3	0,5	7,5	2359,2
7 - 10.....	122,3	173,6	1,5	9,0	2240,8
10 - 15.....	225,5	272,1	1,4	7,5	1736,7
15 - 20.....	182,5	185,3	0,7	3,6	1074,9
20 - 30.....	214,0	203,5	2,6	2,6	2725,8
30 - 50.....	142,9	185,5	0,3	1,4	1524,9
50 - 100.....	50,1	103,4	0,8	0,9	2265,6
100 ha i więcej.....	22,5	90,5	0,4	1,1	2211,4
<i>obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach</i>					
O g ó ł e m.....	52,8	71,8	0,5	2,4	1403,3
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	22,0	106,7	0,5	6,8	37097,1
Powyżej 1 ha.....	53,1	71,5	0,5	2,4	1130,8

Ciągniki i maszyny rolnicze

Tabl. 13. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	
	<i>w tysiącach sztuk</i>			
Ciągniki ogółem.....	187,3	213,9	212,9	210,0
z tego o mocy:				
Do 15 kW.....	5,3	4,6	4,6	4,2
15 do 25.....	51,8	79,2	79,1	77,5
25 do 40.....	70,0	68,7	68,4	67,8
40 do 60.....	49,0	41,9	41,6	41,4
60 do 100.....	9,1	17,7	17,5	17,4
100 kW i więcej.....	2,3	1,9	1,7	1,7
Maszyny rolnicze ^a :				
Kombajny zbożowe.....	12,9	17,2	17,1	17,1
Kombajny ziemniaczane.....	14,0	13,1	13,1	13,1
Kombajny buraczane.....	1,7	1,4	1,4	1,4
Silosokombajny.....	1,5	1,6	1,6	1,6
Opryskiwacze polowe.....	70,7	73,9	73,8	73,4
Opryskiwacze sadownicze.....	16,5	17,9	17,9	17,7
	<i>w odsetkach</i>			
Ciągniki ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego o mocy:				
Do 15 kW.....	2,8	2,2	2,1	2,0
15 do 25.....	27,6	37,0	37,1	36,9
25 do 40.....	37,3	32,1	32,1	32,3
40 do 60.....	26,2	19,6	19,5	19,7
60 do 100.....	4,8	8,3	8,2	8,3
100 kW i więcej.....	1,2	0,9	0,8	0,8

^a W 2002 r. wszystkie maszyny rolnicze spisano wyłącznie w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Tabl. 14. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ciągniki	Kombajny			Siloso-kombajny	Opryskiwacze polowe	Opryskiwacze sadownicze
		zbożowe	ziemniaczane	buraczane			
<i>w tysiącach sztuk</i>							
2002^a							
Ogółem.....	187,3	12,9	14,0	1,7	1,5	70,7	16,5
2010							
Ogółem.....	213,9	17,2	13,1	1,4	1,6	73,9	17,9
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2
1 - 2.....	7,5	0,1	0,1	0,0	0,0	1,3	1,0
2 - 3.....	10,6	0,1	0,1	0,0	0,0	2,4	1,4
3 - 5.....	25,7	0,5	0,5	0,0	0,0	7,4	3,0
5 - 7.....	27,9	0,9	0,8	0,0	0,0	10,0	3,1
7 - 10.....	37,1	1,9	1,8	0,1	0,1	14,8	3,8
10 - 15.....	40,8	3,6	3,3	0,2	0,2	16,3	3,3
15 - 20.....	23,0	3,0	2,5	0,3	0,2	8,7	1,2
20 - 30.....	20,9	3,6	2,4	0,4	0,4	7,4	0,7
30 - 50.....	11,6	2,4	1,3	0,3	0,4	3,8	0,2
50 - 100.....	3,8	0,8	0,3	0,1	0,1	1,1	0,1
100 ha i więcej.....	2,0	0,4	0,1	0,0	0,0	0,4	0,0
<i>na 100 gospodarstw w sztukach</i>							
2002							
Ogółem.....	50,7	3,5	3,8	0,5	0,4	19,1	4,5
2010							
Ogółem.....	77,1	6,2	4,7	0,5	0,6	26,6	6,5
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	7,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,9	0,6
Powyżej 1 ha.....	88,8	7,2	5,5	0,6	0,7	31,0	7,5

^a Notka potrzą na str. 68.

Pracujący w gospodarstwach rolnych

Tabl. 15. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.
według grup obszarowych użytków rolnych

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	
		razem	wyłącznie	głównie		
<i>w tysiącach osób</i>						
O g ó ł e m.....	295,0	286,5	246,5	40,0	6,6	1,9
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	13,9	13,1	11,0	2,1	0,7	0,1
1 - 2.....	21,7	21,3	17,5	3,8	0,4	0,0
2 - 3.....	22,0	21,7	17,7	4,1	0,3	0,0
3 - 5.....	42,8	42,0	34,7	7,3	0,7	0,0
5 - 7.....	40,4	39,6	33,6	6,0	0,8	0,0
7 - 10.....	48,9	48,4	41,7	6,6	0,4	0,1
10 - 15.....	48,4	47,6	42,3	5,3	0,6	0,1
15 - 20.....	23,4	23,0	20,8	2,2	0,3	0,1
20 - 30.....	18,7	18,2	16,7	1,5	0,4	0,1
30 - 50.....	9,4	8,7	8,0	0,7	0,6	0,1
50 - 100.....	2,9	2,4	2,1	0,2	0,4	0,1
100 ha i więcej.....	2,7	0,5	0,4	0,1	1,1	1,1
<i>w odsetkach</i>						
O g ó ł e m.....	100,0	97,1	100,0	86,0	14,0	0,6
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	100,0	94,4	100,0	83,8	16,2	0,4
Powyżej 1 ha.....	100,0	97,2	100,0	86,1	13,9	0,7

Tabl. 16. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Ogółem	W wieku					
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
w tysiącach osób							
Użytkownicy ogółem							
O g ó ł e m.....	244,4	3,0	34,0	60,6	78,5	49,1	19,1
0 - 1.....	21,2	0,2	2,2	4,0	5,4	5,6	3,8
1 - 2.....	31,4	0,3	3,9	7,3	8,8	7,2	4,0
2 - 3.....	26,8	0,3	3,4	6,4	7,9	5,9	3,0
3 - 5.....	41,9	0,4	5,6	10,2	13,1	8,7	3,9
5 - 7.....	32,2	0,4	4,6	8,0	10,8	6,4	2,0
7 - 10.....	33,7	0,5	5,0	8,8	11,9	6,2	1,3
10 - 15.....	28,8	0,6	4,6	7,7	10,4	4,9	0,7
15 - 20.....	12,7	0,2	2,1	3,5	4,7	2,0	0,2
20 - 30.....	9,6	0,1	1,6	2,8	3,5	1,4	0,1
30 - 50.....	4,3	0,0	0,7	1,4	1,5	0,6	0,1
50 i więcej.....	1,7	0,0	0,3	0,5	0,6	0,3	0,0
w tym kobiety							
O g ó ł e m.....	73,0	0,9	10,0	17,2	21,7	14,6	8,6
0 - 1.....	9,6	0,1	1,1	1,8	2,3	2,6	1,8
1 - 2.....	13,2	0,1	1,6	3,0	3,6	3,0	1,9
2 - 3.....	10,5	0,1	1,2	2,4	3,0	2,3	1,5
3 - 5.....	14,2	0,2	1,8	3,3	4,3	2,8	1,8
5 - 7.....	9,3	0,1	1,3	2,2	3,0	1,7	0,9
7 - 10.....	7,8	0,1	1,3	2,1	2,6	1,2	0,5
10 - 15.....	5,1	0,1	1,0	1,4	1,7	0,7	0,2
15 - 20.....	1,7	0,0	0,4	0,5	0,6	0,2	0,0
20 - 30.....	1,0	0,0	0,2	0,3	0,3	0,1	0,0
30 - 50.....	0,4	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
50 i więcej.....	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0

Tabl. 17. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza			pracownicy najemni stali		
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie			
<i>w tysiącach osób</i>							
2002							
O g ó ł e m.....	535,8	527,4	270,5	144,7	112,3	5,3	3,0
2010							
O g ó ł e m.....	575,7	567,2	244,4	143,1	179,7	6,6	1,9
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	38,0	37,2	21,2	9,1	6,9	0,7	0,1
1 - 2.....	60,7	60,3	31,4	15,4	13,5	0,4	0,0
2 - 3.....	55,7	55,4	26,8	14,0	14,5	0,3	0,0
3 - 5.....	94,5	93,8	41,9	23,3	28,5	0,7	0,0
5 - 7.....	78,6	77,9	32,2	19,0	26,7	0,8	0,0
7 - 10.....	86,3	85,8	33,7	21,5	30,7	0,4	0,1
10 - 15.....	77,5	76,8	28,8	19,5	28,5	0,6	0,1
15 - 20.....	35,8	35,4	12,7	9,3	13,3	0,3	0,1
20 - 30.....	27,8	27,4	9,6	7,3	10,5	0,4	0,1
30 - 50.....	13,5	12,8	4,3	3,5	5,0	0,6	0,1
50 - 100.....	4,1	3,6	1,3	1,0	1,3	0,4	0,1
100 ha i więcej.....	3,1	0,9	0,4	0,2	0,3	1,1	1,1
<i>w odsetkach</i>							
2002							
O g ó ł e m.....	100,0	98,4	100,0	51,3	27,4	21,3	1,0
2010							
O g ó ł e m.....	100,0	98,5	100,0	43,1	25,2	31,7	1,2
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	97,9	100,0	57,0	24,5	18,5	1,9
Powyżej 1 ha.....	100,0	98,6	100,0	42,1	25,3	32,6	1,1

^a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

pieczęćka firmowa

ZAMÓWIENIE

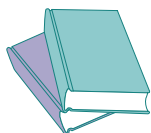
Lp.	Tytuły publikacji do sprzedaży	Cena w złotych	Liczba zamówionych egzemplarzy
1.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2006”	28,00 (CD – 15,00)	
2.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2007”	28,00 (CD – 15,00)	
3.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2008”	28,00 (CD – 15,00)	
4.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2009”	28,00 (CD – 15,00)	
5.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2010”	28,00 (CD – 15,00)	
6.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2005 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	25,00 (CD – 15,00)	
7.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2006 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
8.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2007 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
9.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2008 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
10.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2009 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
11.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2010 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
12.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2006”	25,00 (CD – 15,00)	
13.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2007”	25,00 (CD – 15,00)	
14.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2008”	25,00 (CD – 15,00)	
15.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2009”	25,00 (CD – 15,00)	
16.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2010”	25,00 (CD – 15,00)	
17.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2004 R.” CD-ROM	15,00	
18.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2005 R.” CD-ROM	15,00	
19.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2006 R.” CD-ROM	15,00	
20.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2007 R.” CD-ROM	15,00	
21.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2008 R.”	18,00 (CD – 15,00)	
22.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2009 R.”	18,00 (CD – 15,00)	
23.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2004 R.” CD-ROM	15,00	
24.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2005 R.” CD-ROM	15,00	
25.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2006 R.” CD-ROM	15,00	
26.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2007 R.” CD-ROM	15,00	
27.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2008 R.” CD-ROM	15,00	
28.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2009 R.”	18,00 (CD – 15,00)	
29.	„ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2006 R.” CD-ROM	15,00	
30.	„ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2007 R.” CD-ROM	15,00	
31.	„ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2008 R.” CD-ROM	15,00	
32.	„ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2009 R.” CD-ROM	15,00	
33.	„PANORAMA DZIELNIC WARSZAWY W 2007 R.” CD-ROM	15,00	
34.	„PANORAMA DZIELNIC WARSZAWY W 2008 R.”	25,00 (CD – 15,00)	
35.	„PANORAMA DZIELNIC WARSZAWY W 2009 R.”	25,00 (CD – 15,00)	
36.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2006 (KWARTALNIK)” *	20,00	
37.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2007 (KWARTALNIK)” *	20,00	
38.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2008 (KWARTALNIK)” *	20,00	
39.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2009 (KWARTALNIK)” *	20,00	
40.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2010 (KWARTALNIK)” *	20,00	
41.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2006 (KWARTALNIK)” *	15,00	
42.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2007 (KWARTALNIK)” *	15,00	
43.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2008 (KWARTALNIK)” *	15,00	
44.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2009 (KWARTALNIK)” *	15,00	
45.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2010 (KWARTALNIK)” *	15,00	

ZAMÓWIENIE

Lp.	Tytuły publikacji do sprzedaży	Cena w złotych	Liczba zamówionych egzemplarzy
46.	„OBSZAR METROPOLITALNY WARSZAWY” CD-ROM	15,00	
47.	„SPORT W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W LATACH 2004—2008”	20,00 (CD – 15,00)	
48.	„SPORT W M.ST. WARSZAWIE W LATACH 2006—2009”	20,00 (CD – 15,00)	
49.	„DZIECI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM 2002—2006” CD-ROM	15,00	
50.	„DZIECI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM 2002—2008”	20,00 (CD – 15,00)	
51.	„X-LECIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO”	30,00 (CD – 15,00)	
52.	„PORTRET WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2002—2007”	20,00 (CD – 15,00)	
53.	„PORTRET WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2002—2008”	20,00 (CD – 15,00)	
54.	„PORTRET WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2005—2009”	20,00 (CD – 15,00)	
W 2011 r. ukażą się następujące publikacje			
1.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2011”	28,00 (CD – 15,00)	
2.	„WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE 2011 — PODREGIONY, POWIATY, GMINY”	28,00 (CD – 15,00)	
3.	„ROCZNIK STATYSTYCZNY WARSZAWY 2011”	25,00 (CD – 15,00)	
4.	„BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2011 (KWARTALNIK)” *	20,00	
5.	„PRZEGLĄD STATYSTYCZNY WARSZAWY 2011 (KWARTALNIK)” *	15,00	
6.	„PANORAMA DZIELNIC WARSZAWY W 2010 R.”	25,00 (CD – 15,00)	
7.	„LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2010 R.”	18,00 (CD – 15,00)	
8.	„RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2010 R.”	18,00 (CD – 15,00)	
9.	„ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2010 R.” CD-ROM	15,00	
10.	„PORTRET WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2005—2010”	20,00 (CD – 15,00)	
11.	„PRZEMiany Społeczno-Gospodarcze Miasta Radom w latach 1997—2010”	20,00 (CD – 15,00)	
12.	„POWSZECHNY SPIS ROLNY 2010. RAPORT Z WYNIKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO”	15,00	
Publikacje z wynikami NSP i PSR 2002			
1.	„ZAMIESZKANE BUDYNKI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	20,00	
2.	„MIESZKANIA W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	20,00	
3.	„LUDNOŚĆ. STAN ORAZ STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I SPOŁECZNO-EKONOMICZNA W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	20,00	
4.	„GOSPODARSTWA DOMOWE I RODZINY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	20,00	
5.	„BUDYNKI I WYPOSAŻENIE TECHNICZNE GOSPODARSTW ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	15,00	
6.	„SYSTEMATYKA I CHARAKTERYSTYKA GOSPODARSTW ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	15,00	
7.	„AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	18,00	
8.	„MIGRACJE LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	18,00	
9.	„OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	18,00	
10.	„WARUNKI MIESZKANIOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH I RODZIN W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	18,00	
11.	„CELE PRODUKCJI W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM”	18,00	
12.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. GMINA... /DZIELNICA... /MIASTO... WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO. NSP, PSR”	25,00	
13.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. GMINA ... WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO/DZIELNICA ... M.ST. WARSZAWY. NSP, PSR” CD-ROM	15,00	
14.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. POWIAT ... /MIASTO NA PRAWACH POWIATU ... WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO. NSP, PSR” CD-ROM	20,00	
15.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. MIASTO WARSZAWA. (WARSZAWA OGÓŁEM ORAZ 18 DZIELNIC WARSZAWY). NSP, PSR” CD-ROM	50,00	
16.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. NSP I PSR. WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE. CZĘŚĆ I” (PRZEKRÓJ: POWIATY) CD-ROM	50,00	
17.	„PODSTAWOWE INFORMACJE ZE SPISÓW POWSZECHNYCH. NSP I PSR. WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE. CZĘŚĆ II” (PRZEKRÓJ: POWIATY) CD-ROM	50,00	
Jestem płatnikiem VAT Numer NIP Numer tel.			
..... pieczętka i podpis zamawiającego			

* Należy wpisać zamawiany kwartał, np. IV kw.

Publikacje Urzędu Statystycznego w Warszawie przewidziane do wydania w 2011 r.

ROCZNIKI STATYSTYCZNE

Cena w zł

Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2011	28,00
Województwo Mazowieckie 2011 — Podregiony, Powiaty, Gminy.....	28,00
Rocznik Statystyczny Warszawy 2011	25,00

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

Biuletyn Statystyczny Województwa Mazowieckiego (<i>kwartalnik</i>).....	20,00
Przegląd Statystyczny Warszawy (<i>kwartalnik</i>).....	15,00
Panorama dzielnic Warszawy w 2010 r.	25,00
Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie mazowieckim w 2010 r.	18,00
Rynek pracy w województwie mazowieckim w 2010 r.	18,00
Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w województwie mazowieckim, 2010 r. (CD).....	15,00
Portret województwa mazowieckiego 2005—2010.....	20,00
Statystyka gmin i powiatów województwa mazowieckiego 2002—2009 (CD).....	15,00
Przemiany społeczno-gospodarcze miasta Radom w latach 1997—2010	20,00

NARODOWY SPIS Powszechny

Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników województwa mazowieckiego.....	15,00
---	-------

Informacje na temat publikacji wydawanych przez Urząd Statystyczny w Warszawie
można uzyskać pod adresem:

Urząd Statystyczny w Warszawie
Centrala 22 464 20 00

ul. 1 Sierpnia 21, 02-134 WARSZAWA
Centrum Informacji Statystycznej, pok. 18, parter
tel./faks 22 846 78 32
tel. 22 464 20 85
e-mail: informatoriumUSWAW@stat.gov.pl

oraz w **Centrach Informacji Statystycznej** w:

Oddziale w Ciechanowie 06-400 Ciechanów, ul. Nadrzeczna 1 tel. 23 672 53 12	Oddziale w Ostrołęce 07-410 Ostrołęka, ul. Insurekcyjna 3 tel. 29 760 78 50
--	--

Oddziale w Płocku 09-407 Płock 9, ul. Otołińska 21 tel. 24 366 50 37	Oddziale w Radomiu 26-600 Radom, ul. Planty 39/45 tel. 48 363 06 07
---	--

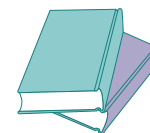
Oddziale w Siedlcach
08-110 Siedlce, ul. Pułaskiego 19/21
tel. 25 632 71 65

SPRZEDAŻ DETALICZNĄ WYDAWNICTW US PROWADZĄ:

- US w **Warszawie**, **Centrum Informacji Statystycznej**, parter, pok. 15
- Punkt **sprzedaży** Zakładu Wydawnictw Statystycznych
00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208 (parter)
tel. bezp. 22 608 34 27

U w a g a. Zamówienia na prenumeratę publikacji można składać pisemnie, faksem lub e-mailem na adres Urzędu Statystycznego w Warszawie, podając pełny adres odbiorcy z kodem pocztowym oraz numerem identyfikacyjnym płatnika VAT (NIP).

Publications of Statistical Office in Warsaw expected to issue in 2011

STATISTICAL YEARBOOKS

Price in zł

Statistical Yearbook of Mazowieckie Voivodship 2011	28,00
Mazowieckie Voivodship 2011 — Subregions, Powiats, Gminas	28,00
Statistical Yearbook of Warsaw 2011	25,00

STATISTICAL INFORMATION AND ELABORATIONS

Statistical Bulletin of Mazowieckie Voivodship (quarterly).....	20,00
Statistical Review of Warsaw (quarterly).....	15,00
Panorama of Warsaw districts in 2010.....	25,00
Population, vital statistics and migration in mazowieckie voivodship in 2010	18,00
Labour market in mazowieckie voivodship in 2010.....	18,00
Structural changes of entities groups of the national economy recorded in the REGON register in mazowieckie voivodship, 2010 (CD-ROM).....	15,00
Portrait of mazowieckie voivodship 2005—2010	20,00
Statistics of gminas and powiats of mazowieckie voivodship 2002—2009 (CD-ROM)	15,00
Socio-economic transformation of the Radom town in 1997—2010	20,00

THE NATIONAL CENSUS

The National Agriculture Census 2010. Report on results of the mazowieckie voivodship.....	15,00
--	-------

**Information concerning publications issued by Statistical Office in Warsaw
can be obtained at:**

**Statistical Office in Warsaw
Tel. exchange (+48) 22 464 20 00**

1 Sierpnia 21, 02-134 WARSAW

Centre of Statistical Information, room 18, ground floor

tel./fax (+48) 22 846 78 32

tel. (+48) 22 464 20 85

e-mail: informatoriumUSWAW@stat.gov.pl

as well as Centres of Statistical Information at:

<p style="text-align: center;">Branch in Ciechanów</p> <p>06-400 Ciechanów, Nadrzeczna 1 tel. (+48) 23 672 53 12</p>	<p style="text-align: center;">Branch in Ostrołęka</p> <p>07-410 Ostrołęka, Insurekcyjna 3 tel. (+48) 29 760 78 50</p>
---	---

<p style="text-align: center;">Branch in Płock</p> <p>09-407 Płock 9, Otolińska 21 tel. (+48) 24 366 50 37</p>	<p style="text-align: center;">Branch in Radom</p> <p>26-600 Radom, Planty 39/45 tel. (+48) 48 363 06 07</p>
---	---

Branch in Siedlce
08-110 Siedlce, Pułaskiego 19/21
tel. (+48) 25 632 71 65

RETAIL SALES OF SO PUBLICATIONS IS CONDUCTED AT:

- SO in Warsaw, Centre of Statistical Information, ground floor, room 15
- Sales point of Statistical Publishing Establishment
00-925 Warsaw, Niepodległości 208 (ground floor)
direct tel. (+48) 22 608 34 27

Note. Orders on publication subscriptions should be sent by post, fax or e-mail at Statistical Office in Warsaw address with full address of recipient including ZIP code and tax identification number (NIP).